

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levce, dr. Ivan Tavčar.

Leto I.

V Ljubljani, 1. septembra 1881.

Štev. 9.

H r u p.

Ko pesni tvoje hvale
Podám v slovanski svét,
Da bodo potovále
Mej bráti nékaj lét:
Ropót in šum bi slišal rád,
Ki se povsód vzbudi takrát.

Razbúrjena Ljubljana,
Kot da na treh koncéh
V požir je ognju dana
Po stréhah in pri tléh,
Takó vrvéla bode vsà,
Ter ná-me s črno vójsko šlà.

Gospódkí vzdihujóči
Premílo za tobó,
Od ljubosúmne vróči,
Strašán viháar začénó:
Pobere debel kamen vsák,
Za mánoj pospeši korák.

Ne boj se, ljubezníva!
Sam Bog nad námi vé,
Da k tebi misel kríva
Nikdár me gnala né:
Užé prijazno je okó
Dvigálo tvoje me v nebó.

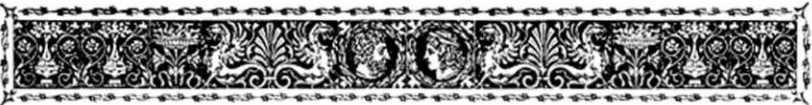
Slovénske gospodične,
Kar móža je željnih,
Stekó se vkup jezične
In ródba ženska njih:
Klepále bodo klép na klép,
Kakó bi naju déle v žép.

Kaj reče tvoja mati?
Kaj téta, brat in stríje?
In snubci káj bogáti?
Zbór mládih káj družíc?
Ob énem li ne zakričé
Na té, na mé vsi: o gorjé?

In morda tudi sáma
Jokáje bodeš tí
Zvijála še z rokáma,
Kà vrgel mej ljudí
In sunil te je v hrup neznán
Tvoj vítez, národni tlačán!

Nikdár ti nijsem vríval
V srcá se tajni hrám,
Svoj ogenj dolgo skríval,
Ustávljal se željám:
A kar sem čútil in prebíl,
V teh pesnjí venec sem povíl,

Somrak.

Rokovnjači.

Historičen roman.

Po pokojnega Josipa Jurčiča osnovi spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

Komisar Mulej je bil uljuden mož.

„Dober dan, mati,“ dejal je prijazno, ko je stopil pred vežo: „Vi ste Mozolova mati, li ne?“

„Da, da!“ reče ona, in akoravno na kmetih ni navadno vprašati koga takoj pri njegovem prihodu, po kaj ali zakaj je prišel, osupnil jo je vendar ta na Mozolovini pač redki pohod tako, da je hitro nehoté pristavila: „Kaj pa vendar hočete, gospodje?“

Komisar pa je bil tudi previden mož.

„Precej bomo povedali,“ deje, „pustite nas le malo v hišo; vroče je tu zvnaj!“

Ob jednom stopi z oskrbnikom za Mozolko v čedno pospravljeno izbo na sprednji strani. Oborožena stražnika, katera je hlapec France le bolj od daleč, tam iz hleva sem, ogledoval, ostala sta pred vežo.

„Tako umazano je pri nas!“ reče Mozolka in pobriše s prtičem po belej javorjevej mizi v kotu in po stolu za njo, na katerih pa trohice prahu ni bilo videti.

„Lepo imate in prijazno,“ meni komisar in sede k mizi.

Potem povpraša, je li žalostna smrt Blaževa uže znana gospodinji, in ko ta osorno pritrdi, pozveduje komisar na dolgo in obširno, kedaj je šel Blaž od doma, kje je bil prej, kaj je nameraval, in jednake stvari. Novega je malo zvedel. Mozolka je sicer povedala, kar jej je bilo znano, a tega ni bilo mnogo. Le o Nandetetu ni zinila besede, in tudi o tem ne, da se je strijc Blaž podal od doma z namenom rokovnjače zatožiti, kakor jej je bil to uže včeraj hlapec France pravil.

„Pretepal se je pač, kakor zadnjič, ko je prišel z razbito čepinjo domov iz Kamnika,“ reče naposled; „Bog vedi, kako bi se mu bilo takrat godilo, ko bi ga ne bil oni rešil!“

A takoj bilo jej je žal, da je to omenila; kajti komisar je postal pozoren in vprašal naglo:

„Kdo ga je rešil?“

„E, oni s Paleževine, kjer ste sedaj bili,“ reče nejevoljno gospodinja.

„A, Nande! Pa kdo je vender ta Nande? Od kodi je?“

„Ali jaz vem?“ odgovori jezno Mozolka, ter položi prt, s katerim je bila obrisala mizo, na klop k peči, in se tako obrne v stran od komisarja.

Pa ta komisar je bil na jeden pot tako nadležen človek!

„Vi morate to vender vedeti, ako je on ženin Vaše hčere, Vaš prihodnji zet!“ reče naglo.

Pri teh besedah se zasuče Mozolka hitro in stopi za korak bliže k izpraševalcu.

„Kaj, ženin? Kdo pravi, da je ta Nande naš ženin? Kaj mislite, da bom jaz hčer dajala na ajdovo štrnišče? Ali pa človeku, h kateremu biriči v vežo hodijo?“

„Kje je Vaša hči?“ reče komisar mirno.

„Doma je; tam na onej strani!“

„Pokličite jo semkaj!“ ukaže Mulej.

Mozolka je za trenutek pomislila, ali bi klicala hčer, ali ne. Pa takoj stopi na prag in zakliče glasno:

„Polona!“

Ni bila njena navada, da bi hčerko tako zvala, nego klicala jo je sicer, kakor jo mi imenujemo v tej povesti; le kadar jo je kaka posebna reč ujezila in razburila, ni mogla hčeri dati onega imena, katero ima uže samo ob sebi značaj prisrčnosti.

Mala Polonica se je torej močno prestrašila, čuvši ta materin klic. Uže zadnji hlapčev krik jo je jako razburil, tako da je tresoča se stala pri zapahnenih durih svoje izbe in brez sape poslušala, kaj se godi zvonaj v veži in v hiši. Vsega tega ni umela, samo to je slutila zdaj nehoté, da se vse vender suče okrog Nandeta, okrog njenega Nandeta.

Stegnila je roko po zapahu, da bi ga odrinila, a v svojej razburjenosti ga ni mogla hitro; v tem začuje v drugič še bolj osoren in glasen klic:

„Polona, sem pojdi!“

Odprla je duri in prišla za materjo v sobo k onim. Bila je bleda; plaho, čeravno mirno pogledala je komisarja in oskrbnika, kateri zadnji je stal ob podolgastej klopi pri peči.

Komisar je bil malo v zadregi; izkušnje ni imel mnogo v tacih rečeh in preiskavanjih, in previdnost njegova mu ni v vsakem slučaju pomagala.

Rešil ga je zdaj oskrbnik gledé prvega vprašanja, o katerem je bil komisar tako v stiski, ne vedé, kako bi ga zastavil.

Pa tudi Poljak ni bil srečen v tem izpraševanju. Ko je komisar govoril z Mozolko, stal je Poljak pri klopi ob peči in bil je silo nemiren, in ko bi Mozolka ne bila tako krepko odrezala se pri vprašanji po Nandetu, posegel bi bil oskrbnik gotovo v razgovor; stopil je namreč uže bliže. Ta Nande ga je posebno zanimal ali bolje vznemirjal.

Ko Polonica vstopi, obrne se oskrbnik naglo k njej, ter vpraša:

„Dekle, ti poznaš onega Nandeta, soseda vašega! Kakšen je ta Nande?“

Deklico, čuvšo to ime, oblila je lahka rudečica; a vprašanje jo je osupnilo, kajti o tem, kakšen je bil njen ljubimec, do zdaj še ni mnogo premišljevala.

„Kaj? Kakšen?!“ reče čudeč se.

„Jaz menim, kake postave je; ali je velik ali majhen, kakega obraza?“

„Velik!“

„In kakšnega obraza?“

Dekle umolkne, ter povesi oči, katere je imela do zdaj uprte v oskrbnika.

„Ne vem!“ deje čez nekoliko trenutkov, in bila je istina, kajti kako bi bila mogla prav opisati ga, kar tako tujim ljudem, in v pričo matere.

Komisar se je čudil tem vprašanjem in je posegel zdaj vmes; on ni umel, kaj ima vnanja Nandetova osoba tu opraviti. Izpraševal je deklico, kakor prej nje mater; a tu je ravno isto zvedel.

Polonica je ostala ves čas mirna.

Le ko naposled komisar izreče sumnjo, da je vender morda ta Nande kriv, da je bil strije Blaž ubit, vzklikne deklica živo:

„Jezus, Marija, ne mislite kaj tacega! On ga ni, on ga ni mogel! On je nedolžen pri tem!“

Pokrila je z rokama obraz in bridko zajokala.

Besede njene in njih naglas, — vse je bilo tako prepričevalno, da tudi za komisarja ona sumnja ni imela prave podlage več; sporazumel se je tiho z oskrbnikom, da je dalje preiskavanje tukaj očitno brezuspešno, in odšla sta s svojimi izpremljevalci, komisar nejevoljen zaradi slabega uspeha, oskrbnik pa še vedno silno nemiren in zamišljen. — —

Okolo poludne vrnil se je Pavlek domov in zvedel od matere grozno novost. Silno ga je razburila in vzdignil je pest proti sestri, ki je prinesla mimo njega naročaj polén k ognjišču, ter kričal:

„To imaš zdaj; to je storil tisti zlodjevi Štajerec, za katerim ti laziš! Če ni on storil, storili so njegovi ljudje! Strije je vedel, da je to rokovnjač! O, da bi ga jaz mogel!“

Polonica mu ni odgovorila; mati pa ga je ustavila ostro:

„Molči in ne govori, kar ni nič! Popoludne boš šel na Rova, da bomo preskrbeli Blažu pogreb! In poglej, če so mu suktnjo pustili; novo je imel!“

Materi Pavlek ni ugovarjal; stisnil je zobe in še jedenkrat divje pogledal za sestro, ter šel ven v hlev.

Tam pa mu je hlapec France „plahim licem“ pripovedoval o včerajšnjem „zdelu“, in da je strije Blaž sam kriv svoje nesreče, ker ni ubogal njegovih svetov.

Šestnajsto poglavje.

Du fragst so stürmisch,
Du böser Mann,
Ob ich dich liebe?
Was ficht dich an!
Wie soll ich's wissen,
Und dir es künden,
Da ich mich selber
Nicht fassen kann?
Strodtmann.

Mračilo se je in od vzhoda sem odmevali so jednakomerni glasi rovskih zvonov; Blažu je zvonilo tamkaj.

Na vzvišenem porobku nad Mozolovino, v gošči nizke hoste, stegnil je človek, ki je do zdaj tam na mahu zleknen ležal, roki in nogi od sebe, zazeval široko, in potem počasi sedel po konci ter z dlanjo potegnil čez oči in zagodrnjal potihoma:

„Prokleta delo je to! zdaj moram čakati in oblazovati tu, kakor lisjak kokoši, da ujamem ono pritlikavo punico tu doli; rajši bi videl,

da kupim nadušljivo kobilo za drag denar, ali pa, da bi mi ranjki Blaž še trikrat ‚Rajtguzen‘ rekel, kakor pa, da tukaj dekleta stražim! Pa kaj deklet; otrok je to — tristo kopitov! Ves dan sem naše ljudi lovil, pa še ves teden bi jih rajši, kakor tu oprezoval babo!“

Tako nejevoljno mrmraje stopil je na nogi ter pogledal čez nizko goščo doli proti Mozolovini, in jako pazno tudi čez njive in pašnike, ki so se razprostirali pod njim na desno in levo.

„Zdaj pa menda uže lahko dam znamenje,“ reče potihoma sam pri sebi; „hoho, to je vender prokleto neumno, babe na kresilo loviti, kakor žrebeta na deteljo; hoho, če konja loviš, mu deteljo moliš, za hrbtom pa bič držiš; — o le čakaj, ti punica oblédna, da se tebi ne bo tako godilo!“

Rekši potegnili je kresilo iz žepa; da bi pa vender tako zastoj ne kresal, izvlekel je še pipo in umazan mehur ter nabasal si tobaka.

Pri Mozolovih je bilo vse mirno. Pavleka ni bilo z Rov domov, mati Mozolka je še v dolini s hlapcem turšico ospala, in Polonica je pripravljala večerjo. Ista je bila skoro gotova, in deklica je sedla, ko je pričelo na Rovih zvoniti strijcu Blažu, za hišo na kup desák, kjer sta se včeraj zjutraj poslovila z Nandetom.

Včerajšnji in denašnji dogodki, — vse jej je brodilo po glavi, in če jej je prišlo vprašanje v misel: kaj sedaj, — kaj početi, vedela ni odgovora; najrajša bi bila šla od tod, proč, daleč proč, da bi je nihče ne našel več, ni mati ni drugi ljudje! — In Nande? — Pa taki smo vsi!

Roki je sklenila in zrla je proti hosti; ni mislila, da bo prišel Nande, — a vender si je nehote dejala: „Ko bi pa prišel nocoj, — oh!“

In ko bi jej rekel, naj gre ž njim, precej, po noči, — šla bi! Naj rekó ljudje, kar hočejo, — dosti so uže denes govorili!

Ko je sedela tako v svojih bridkih mislih, zaiskrilo se je na krat gori na porobku pod staro smreko. Stresnilo jo je in nehote zašepeče: „On je!“ Ob jednom skoči kvišku in teče v vežo k ognjišču; večerja je bila gotova in tudi žito za kravo sivko je bilo kuhano. Urno odmakne lonce od žerjavice in roki v predpasnik obrisavši si stopi zopet na prag.

Vnovič se je zaiskrilo gori pri hosti.

„Matere ne bo takoj domov; lahko stopim tjà gori, saj sem precej zopet tu,“ reče si Polonica; še jedenkrat se ozre na ognjišče in potem steče po okrajini navzgor proti hosti. Trd mrak je bil uže.

„Tristo griv!“ mrmral je Obloški Tonček, — kajti ta je stal gori na kraji gošče, — ugledavši deklico; „to kresilo je pa tako, kakor čuk za senice! Mišja dlaka, — tega bi pa ne bil verjel!“

Uteknil je kresilo v žep in stopil ven na pokrajino.

Polonica se je prestrašila ugledavši tujega moža, — a takoj jej je bilo v mislih, da je Nande obljubil poslati tudi družega, ako sam ne more.

„Dober večer!“ reče Tonček; „nič se ne boj, če me ne poznaš; saj veš, od kod prihajam! Nocoj ob jednajstih tam gori počakaj, vrhu Slemena pri borovcih; — uže veš, kdo pride tja!“

Rekši obrnil se je, ne čakaje odgovora; Polonica tudi ni zinila besede, nego naglo je stekla navzdol. Tonček pa je v gošči še malo postal in pogledal za deklico:

„Hudir! Ko bi me Gropa ne bil tako pisano gledal, ko mi je naročal ta posel, bil bi jaz s to punico malo več govoril! Babe so — babe, le govoriti jim mora znati človek!“

Zasmijal se je potihoma, ter krenil v gosto grmovje.

Pri Mozolovih so bili uže odvečerjali, — ali bolje, odvečerjal je hlapec France; kajti Polonica se ni dotaknila jedi, Mozolka pa je jedenkrat zajela kašo, ter potem odložila leseno žlico na mizo; Pavleka pa ni bilo. Domači so vedeli, da bo ostal na Rovih.

Mzolka je odšla spat; hlapcu se pa ni nič kaj ljubilo iti iz hiše. Strah ga je bilo strijca Blaža, in poskušal je na vse načine, pregovoriti Polonico, da ga pusti v hiši; vzroka ni razodel, nego govoril je le po okoliših. Pa zastonj! Moral je naposled ven, in zaril se je v zadnjem konci hleva v kup sená, ter svoj stari raztrgani kožuh, katerega je imel druge noči pod seboj, potegnil čez glavo. Za hlevna vrata pa je porinil debel pah.

Zdavna uže je bilo vse tiho in mirno okrog Mozolovine, ko so se odprla tamkaj (zadnjestranska vrata, in je stopila Polonica ven pod kap. Bila je bosa. Ozrla se je plašno okolo in po obnehji, ki je bilo čisto in jasno, ter potem tiho priprla duri za seboj.

S težko sapo šla je potem po okrajini navzgor proti Slemenu; na Rovih in v Radomlji udarilo je zaporedom jednajsto uro.

Do gozla šla je deklica urno v jedno mer. A tu je postajala pot strma, in srobrotin robidovje stezalo je svoje ostre vejice v ozko ulico. Tiho in počasi je stopala Polonica dalje. Zdaj je zadel ob šibko gabrovo vejo, molečo na pot, in mali ptiček, ki je

spal v stranskem zatišji, zafrfolel je, vzbujen iz prvega spanja, v gošči; zdaj zopet je šinila miš po listji, in pri vsakem šumu zastala je deklici noga; poslušala je nekaj trenutkov brez sape, a potem srčno stopila naprej.

Dospela je tako pod vrh tja, kjer je nehala gošča, in se je raztezala do srednjih dveh visokih borov mala planota.

„Ali si ti?“ oglesi se nekdo tam izpod sprednjega borovca.

„Jaz sem,“ reče Polonica, in v tem trenutku je oni uže stal pri njej in jo držal za roki; bil je Nande.

„Bal sem se, da ne prideš; pa saj te ni strah, Polonica?“

„Ni me; pa tako temno je nocoj!“

„Kmalu pride mesec,“ reče Nande, „pojdiva pod drevo; rosno je tukaj, zato sem plašč razgrnil tam.“

Sedla sta jeden tik družega pod borovec, in on jej je položil svojo levico okolo pasa; zrla sta si v oči, kakor bi hotela temo prodreti, in on je zastavil zopet ono vprašanje, katero je bilo tudi včeraj zjutraj prvo, ko se je prišel poslavljat od ljubljene deklice.

„Ali me res ljubiš, Polonica?“

Ni mu odgovorila, nego oklenila se ga je z obema rokama in bridko zajokala. Stisnil jo je še bolj k sebi in jej z roko pogladil čelo. —

„Dekle, jaz vem, kaj so ti pravili o meni in kaj so oni sodnijski možje pri vas denes iskali! Ali ti tudi misliš, da sem jaz kriv strijčeve smrti?“

„Oh, ne, ne, tega ne mislim, tega ne morem misliti! Če so ga ubili oni — —“

Hotela je reči „rokovnjači“, — pa beseda jej ni šla iz ust; — „oh, Nande!“ vzdihnila je po kratkem premolku.

„Le reci: rokovnjači!“ dejal je on hitro, in bilo je, kakor bi se mu oko zaiskrilo v temi; „to vender uže veš, da sem jaz tudi rokovnjač, pravi rokovnjač, — pa tega ne veš, za kaj sem rokovnjač!“

Ona je plaho zrla vanj, in roki snela z njegovega vrata.

„Zakaj?“ vpraša kar skoro ne vedé.

„Zato, ker me je nekov človek, — kaj človek! — pes je bil to, — ker me je ta spravil na to pot. Oh, ti ne veš,“ in pri teh besedah jo je izpustil iz rok, ter krčevito sklenil pesti, — „veš dekle, v dveh dnevih ga imam in potem, — glej dekle, to sem sklenil včeraj in denes in nocoj, potem pustim to, kar sem zdaj, potem moraš

iti z menoj! Polonica!“ nadaljeval je zopet prisrčno, „glej, pustila bodeva tukaj vse in dalje greva, kamor hočeš, na Zgornje Štajersko ali na Koroško in tam si bom kupil kmetijo in tam bodeva ostala. Ali pojdeš z menoj?“

„Pojdem!“ rekla je brez premisleka; in ko bi bila tudi premišljevala, rekla bi bila: „Pojdem!“

„In če ti bom v nekoliko dnevih kar na krat naročil, da pridi sem gori, da pojdeš z menoj, proč od domačije, od matere, ali boš ubogala?“

„Bom! Rekla sem ti uže, da grem s teboj kamor hočeš!“

Pri teh besedah se ga je zopet oklenila.

Govorila sta še dalje časa, in Nande jej je pripovedoval, kako si hočeta urediti prihodnje življenje, in njej bilo je vse jasno, svitlo, kjer se je videla v njegovej družbi. Pozabila sta bridko sedanost, in sanjarila celo o tem, koliko živine si bodeta napravila na novem domu, — kako bodeta gospodarila in o enakih stvarih.

Pri vsem razgovoru pa ga ni več vprašala o tem — kar je on sedaj, in tudi ne več o strijci, in ne več o rokovnjačih! Kaj jej je bilo nocoj po teh burnih dnevih vse to mar?

Rudeči mesec je lezel uže počasi tam daleč izza Limbarske gore, ko reče dekle potihoma:

„Jaz moram domov, mati se bodo vzbudili!“

„Ne, ne, počakaj še malo, Polonica,“ reče on, „ni še toliko čez polunoči!“

In stisnil jo je k sebi.

„Ne, Nande, pusti me, jaz moram domov! Drugikrat ostanem, nocoj ne, nocoj ne morem, drugikrat pa, dokler hočeš!“

„Ali nisi moja?“ reče on poluglasno.

„Tvoja, tvoja! Pa nocoj, — pusti me sedaj domov; ah, moj Bog!“ in zaihtela je skoro glasno.

Nande jo je strastno držal v svojih rokah in jej poljubljal obraz, a ko zaihti ona v zadnjem svojem vzkliku, izpustil jo je na lahko, objel potem še jedenkrat strastno, ter vzdignil jo kvišku s sedeža.

„Pa pojdiva,“ reče, „izpremim te skozi goščo; daj mi roko!“

Šla sta molčé po stezi navzdol. *do Koroške*

Sedemnajsto poglavje.

Die Verurtheilten gehörten zu einer Bande, welche den Kapitän Boissac, Generaladjutanten, und den Herrn Vernazz, Secretär und Dolmetsch des Marschalls Marmont, sowie mehrere andere französische Offiziere und Militärpersonen ermordet hatte, eine verdammenswerthe That, in welcher wir aber wohl nur einen verspäteten Ausläufer der verunglückten Oktoberinsurrection zu sehen haben.

Dimitz, Geschichte Krains. IV.

Takozvani Črni Graben razteza se od Podpeči pod Brdom do štajarske meje; ozka dolina je to, gosto zarastene gore dvigajo se na desnej in levej, in poleg velike ceste, ki gre tu skozi proti Celji, teče od Trojan nazaj le majhen potok, Radomlja, in mej njim in mej cesto ležé ozki travniki. Ako prekoračiš sedlo pri Trojanah, odpre se ti na desno Zagorska dolina, na levej pa zopet ozek graben, po katerem imaš še dobro miljo do Vranjskega. Ta graben se imenuje Baba.

Ves kraj ima nekaj divjega, in ta vtis povekšujejo dandenes še bolj one gole skale po gorah, katere molijo zdaj, ko je kmet posekal bukev in macesen, ki sta rastla tako obilo po njih, kakor suha rebra v dol; prst in mah, njihovo nekdanjo odejo, odpluli so leto za letom pogosti nalivi.

Ob cesti, na desnej in levej tik pod gorami, vrsti se zdaj vas za vasjo, in kjer je količkaj ravnega sveta, razorali so ledino. Potok pa, ki teče s cesto vred navzdol, goni máline in žage.

Ves kraj je dandenes varen in miren, kajti obljuden je bolj, nego pred sedemdeset leti. Tedaj pa tudi še ni železnica grmela tamkaj za Savo, ampak tu doli so trobili dan na dan postiljoni, vozeči ljudi in mnogokrat bogato blago; kaj čuda, da so se godili časih roparski napadi po Črnem Grabnu?

In zlasti o zadnjih časih francoske vlade vedó ljudje še dandenes mnogo pripovedovati; izročilo se je to od deda do vnuka, in Bog vedi, kedaj bo izumrla v Grabnu pripoved, da pride še jedenkrat Francoz v ta kraj in da bo požgal vasi in sela, da plača in povrne vnuk vnuku, kar je žalega storil ded Kranjec dedu Francozu; kajti znano je, da je bil pozneje, ko so se umikali Francozi iz dežele, marsikateri njihov uradnik in vojak ubit in oropan tamkaj v Grabnu.

Godilo se pa to ni vselej iz gole samopridnosti, nego bili so to mnogokrat še nasledki one črne vojske, katero so organizovali Avstrijci proti zmagonosnemu Francozu, prihajajočemu v deželo. Neuko ljudstvo pa se ni moglo tako hitro udati novej izpremembi, in kakor znano, se tudi v ljudstvu vera v dolgi obstanek francoske vlade ni nikdar popolnoma udomačila. Pa to je pri vseh velicih izpremembah naravno.

Poslopje stare pošte v Št. Ožboltu pod Volčjakom stoji še dandenes. Precej velika hiša je to in košata lipa senča jej sprednjo stran. Lastnik tega posestva in ob enem poštar je bil v času naše povesti Miha Pavlič, precej premožen in v vsem kraji spoštovan gospodar. Imel je svojo službo uže pod avstrijsko vlado, in ker Francozi sploh velicih izprememb glede nižjega administrativnega osebja niso niti nameravali, niti po nepotrebnem izvrševali, in ker je on svoj posel redno opravljal, ostal je tudi pod francoskim vladarstvom poštar v Št. Ožboltu. Imel je tu ob enem tudi gostilno.

Bilo je prve dni meseca julija, — tretjega proti večeru — v letu naše povesti, ko se je malo krdelce francoskih vojakov, prišedših po cesti z Volčjaka, ustavilo pred to pošto.

Bili so to naši znanci iz Zagorja.

Kapitan Boissac, kajti on je bil poveljnik, uredil je takoj vse glede prenočišča svojih izpremljevalcev in ob enem spravil denar, katerega so vozili, v poštno pisarno. Za stražo so imeli pet vojakov prostakov s seboj, in ti so morali v hlev na slamo.

Kapitan in njegova dva izpremljevalca, lajtnanta, — bili so vsi jako dobre volje. Vêrnazz, ki je s prvega izpraševal poštarja o varnosti tega kraja in o enakih stvareh, a ni nič posebnega zvedel, pridružil se je tudi pozneje veselej družbi in pri vinu in igri potekale so jim hitro ure. O kakej nevarnosti niso imeli najmanjše slutnje.

Nekoliko pod Št. Ožboltom, tam, kjer je dolina najbolj stisnena, kipita na desnej in levej dva visoka peščena hriba kvišku. Pod vrhom levega, visoko gori nad cesto, stala je tedaj, in stoji še dandenes, v malem predêlu, samotna kmetska hiša; s ceste je ne ugledaš, a oni zgoraj, ako hoče paziti, se li ne bliža kdo, opazil te je sigurno uže zdavna, ako si se napotil gori, in spravil bode sebe ali pa kake druge stvari v varnost, ako se mu zdiš ti kaj sumnjiv; kajti pridni gospodarji Samoglav, — to je priimek tega posestva, — nikdar niso bili, in oborožena pravica jih je večkrat obiskovala, nego poštene sosedje.

Istea popoldne, ko so potovali kapitan Boissac in njegovi izpremljevalci iz Trojan navzdol proti Št. Ožboltu, priromal je tudi zdaj in zdaj kak potnik od druge spodnje strani po velikej cesti do hriba pod Samoglavom, in potem krenil po peščeni stezi navzgor. Zlasti v mraku so pogostoma, a vedno le posamezno prihajali; toda ne zmerom po velikej cesti, tudi od druge strani s Tuhinjskega čez Rakitovec in čez Ščipek. Bili so mladi in stari, kmetsko, bolj slabo opravljeni ljudje; največ je imel vsak debelo drenovo gorjačo v rokah.

Nekaj teh prihajalcev uže poznamo; kajti jeden prvih je bil Bojec, ki je na nosu kazal še jako vidne vtise Blaževe pete; kmalu za njim prikazala sta se Kozobrin in Bacek; pozno v mraku došel je tudi Velikonja.

Gospodar Samoglav je bil uže pripravljen, da sprejme nocoj toliko gostov. Odposlal jih je, kakor so prihajali, gori više v gozd, kjer je stala na pol podrta lopa s senom, in le bolj odlične goste, kakor Bojca, Velikonjo in jednake obdržal je v hiši. Vsak je bil prinesel nekaj s seboj, bodisi kos mesá, ali par jajc, in Samoglavova hči Špela, še precej mlado, a veliko in neukretno dekle, kuhala jim je večerjo.

Okolo najstarejše ure stopi Gropa v izbo; imel je ono veliko brado in lasuljo, v katerej so ga njegovi ljudje vedno videli.

„Ali so vsi zbrani?“ vpraša Tomaža.

„Vsi, samo Tončka še nisem videl!“ reče ta.

„On pride; njega moramo počakati,“ meni rokovnjaški glavar.

Samoglav mu ponudi večerje, a on je neče, nego gre ven pred hišo in sede na malo klop, ki je stala tam.

Ni sedel dolgo, ko začuje težke korake, in nekoliko trenutkov pozneje stal je Obloški kobilar pred njim.

„Kako je doli?“ vpraša Gropa naglo in nepotrpežljivo.

„Delo ne bo posebno težko,“ reče Tonček in obriše z rokavom pot s čela. „Štirje oficirji so, to se pravi, jeden menda ni oficir; pa nekaj tacega mora biti. Na starej pošti sedé in kvartajo; bil sem v krčmi in pil malo vina, da sem vse ogledal. Vojakov imajo pet s seboj, in te so poslali spat na hlev. Vseh pet je zlezlo na zgornji konec v slamo. Tistim bomo lestvo vzeli in jim zgornja vrata zaklenili. Hoho, lahko delo bo to!“

„Kakšen je tisti, o katerem praviš, da menda ni oficir?“ vpraša pazno Gropa.

„Velik in suh je, pa črne brke ima!“ reče oni.

„On je, on je!“ vzklikne glavar in strese Tončka za ramo. „Tega boš ti lovil; vzemi ljudij, kolikor hočeš, pa tega človeka moraš zvezati in tja gori ga pripelješ, pod oni hrast na zgornjej strani tega hriba; saj veš, kje je; tam se bomo zbrali potem. Pa tistega človeka hočem imeti, in živega hočem imeti! Ali si razumel?“

„Razumel!“ deje Tonček, če ravno ni umel, kaj hoče Gropa temu Francozu.

Malo pozneje bili so vsi rokovnjači zbrani pred hišo.

Gropa je v kratkih besedah odločil vsakemu svoj posel, in najpogumnejše postavil je za stražnike, in sicer v dvojni namen; da pazijo, da jih nihče ne zasači in da gledajo na lastne ljudi, kako opravlja vsak svojo dolžnost.

Namen nocojšnjega napada bil je, kolikor treba, vsakemu znan; vedeli so, da grede nad francosko kaso, in da bode plen obilen.

Večina rokovnjačev, katerih je bilo trideset zbranih, bila je oborožena z gorjačami; nekateri so imeli puške, katere so bili vzeli iz skrivne zaloge pri Samoglavu, in stražniki dobili so vsak po dva samokresa.

Tonček si je odbral nekaj ljudij za svoj posebni nalog, in mej temi Velikonjo. Vzel je tudi dvoje kratkih vrvic s seboj.

Četrť ure pozneje ni bilo žive duše razen Špele na Samoglavini; po dolini na desnej in levej velike ceste, čez meje in plotove pa so se plazile tiho črne postave proti Št. Ožboltu.

Noč je bila temna, kajti lahki oblaki so prevlekli uže zvečer nebó.

Oficirji na pošti so se bili naveličali igrati. Oba lajtnanta sta šla v zgornje sobe spat, le kapitan in Vêrnazz ostala sta še spodaj. Pridružil se jima je poštar in malo pozneje tudi žena njegova. V kotu pri peči sedela sta še njijina dva otroka, katerima se nocoj še prav nič zevalo ni. V kratkem premolku pri razgovoru ugleda poštar otroka in deje ženi:

„Spravi ju spat, Frančiška; glej pozno je uže!“

„Pustite ju še malo,“ meni kapitan, kateri je govoril tudi dobro nemški; „ali glejte, jaz imam doma v Alzaciji tudi dva taka mala ptička! Oh, sam Bog zna, kedaj ju zopet vidim! Pojdi sem, dečko, kako ti je ime?“

Rekoč zvabi malega Pepčeka k sebi in ga dvigne na koleno. Pripovedoval je potem o svojej lepej domovini in o mladej ženi in

otrokih, katere je moral pustiti doma. Mehak je postal skoro. Vêrnazz je molčal; ustni pa je malo porogljivo raztegnil.

Na krat vstane poštar Pavlič in hoče proti vratom.

„Kdo pa gleda skozi okno?“ reče sam pri sebi.

V tem trenutku se odpro z glasnim ropotom vrata in v sobo skoči nekaj bradatih, očrnjenih mož, na čelu jim Obloški konjar in Velikonja.

Vsi v sobi so planili kvišku in kapitan je htel seči po sablji; a ista je stala tam v kotu; poštarica je skočila po otroka, katerega je bil izpustil kapitan. Vêrnazz je blede ko stena zrl v te pošasti.

Godilo pa se je vse bliskoma.

Kapitan ni imel časa, prijeti za stol in dvigniti ga na roparje, ker tanka vrstica Tomaževa priletela mu je okolo vratu, in v istem trenutku zadrgnila se, in bore kapitan je ležal na tleh, in na njem je klečalo pet rokovnjačev.

Isto tako se je z Vêrnazzom zgodilo. Poštarja pa je jeden sunil z gorjačo v prsi, da se je vsled bolečine in strahu skoro nezaveden zgrudil v kot.

Oba jetnika vlečejo ven iz hiše, upihnejo v sobi luč in zaklenejo duri.

Drugi oddelek je mej tem ulomil v poštno pisarno in tam pobral težke francoske kase.

Jetnike in denar imeli so sedaj na cesti ter zaklenili hišne duri, da zabranijo pot še onima oficirjema na vrhu.

Obloški Tonček je vestno izpolnjeval svoj posel. Bliskoma je bil zvezal Vêrnazza in zamašil mu usta z debelim robcem, katerega mu je potisnil vanje. Potem ga je vlekel za vrv, katero mu je bil vrgel precej pri napadu na vrat, trije drugi potisnejo jetnika naglo po cesti navzdol in potem v stran gori proti Samoglavu. Tajnik je bil tako prestrašen, da je brezvoljno in skoro nezavedno storil, kar so hoteli.

Drugače pa je bilo s kapitanom. Branil se je, kolikor je mogel.

„Zvezite ga in vrzite v graben pod cesto; pa hitro!“ dejal je Grogga, ki je pristopil sedaj.

Stal je do tega trenutka onokraj ceste, in v vsakej roki samokres držeč stražil napastnike.

Kapitan je klical, kolikor je mogel, navzlic vrvice, ki mu je tiščala vrat, da probudi vojake in oficirje. A prvi spali so daleč onokraj hiše v hlevu in niso čuli ropota in šuma na cesti. Oficirja pa sta se prebudila. Jeden odpre okno, in ko začuje vnovič kapitanov klic, ustrela s samokresom na onega, ki je stal najbliže. Z glasnim krikom prevrne se isti po cesti.

Oficir seže še po drugem samokresu in pomeri zopet doli; a v tem trenutku kakor v oknu, počilo je tudi onokraj ceste sem in lajtnant pal je s prestreljeno glavo nazaj v sobo: pajdaš njegov, ki je stal pri drugem oknu, umeknil se je naglo za steno.

Z onokraj ceste skoči Groga, — on je bil zadnji strelec, — v gručo okrog kapitana ter zakriči:

„Naglo, naglo storite, kar mislite; vojaki nam bodo precej za petami in morda kmetje tudi!“

Velikonja s kapitanom še ni bil gotov; kajti ta je stepal okrog sebe in zvijsal se kakor kača, tako da rokovnjači, ki mu sprvega niso hoteli hujšega storiti, nego zvezati ga, niso mogli prav do njega; a sedaj, ko je silil Groga, in ko Boissac pri otepavanju udari jedenkrat po Tomaži, izgubil je tudi ta potrpežljivost, ter izdere dolg nož izza pasa, in ga porine ubogemu kapitanu v prsi.

„Ná, hudič!“ sikne ropar. „Nisem te hotel jaz, — sam si hotel!“
Boissac je pal nezaveden na tla.

Rokovnjači pa so stekli z ropanim blagom po cesti nazaj, in potem sledili onej četi, katero je vodil par streljajev pred njimi Obloški Tonček.

Bilo je pa tudi opasno zanje; kajti vojaki na hlevu, seveda le petorica, pa dobro oborožena, probudili so se vsled strelav na cesti, in čeravno niso našli lestve, da bi mogli doli ter so morali vrata s silo ulomiti, dospeli so vendar hitro na cesto; a roparji so bili uže iz vasi in vojaki, rodod Francozi, niso poznali tu niti stopinje sveta.

Pa zdaj se oglasi tudi lajtnant v oknu. Odprli so skupno hišna vrata, rešili poštarjevo družino iz zapora, ter potem pogledali stoprav na cesto. Poštar jim je svetil.

Našli so kapitana mrtvega v krvi ležečega; a malo tja v stran čepel je nekdo na tleh in stokal od bolečin; bil je oni, katerega je podrla prva krogla z okna. Ko mu posveti poštar s svetilnico v

obraz, videti je bilo od bolesti in strahu grozno razvlečeno lice — Bojčevu. Pajdaši ga v naglici niso čuli kričečega na pomoč, ko so zbežali, in tako so ga pustili na cesti s prestreljeno nogo.

Lajtnant ga ukaže prenesti v hišo in stražiti ga.

Iskali so dalje, ker za tajnika Věrnazza nihče ni znal, kam je bil izginil.

Mesto njega našli so v cestnem grabnu še družega rokovnjača, katerega je bila druga krogla z okna po glavi nad levim uhom drsnila in ki je bil vsled tega nezaveden.

Po dolgih suhih nogah in obnošenej, malo gospodskej suknji ga bode bralec takoj izpoznal: bil je Peter Toča. Tudi njega so nesli v hišo.

A tajnika ni bilo nikjer; vse okrog so preiskali, a brezuspešno. Tudi ona dva jetnika, — Toča se je zopet zavedel, nista mogla ali nista hotela nič razodeti. Sedaj takoj v noči roparje zasledovati pa se lajtnantu, ki tudi ni poznal kraja, ni zdelo niti varno niti uspešno.

Tudi jetnikov ni mogel veliko izpraševati; poštar mu je tolmačil nekoliko, pa naposled sta opustila to. —

Denarne kase, katere so bile vse majhni z železom okovani kovčegi, ni bilo nobene več; roparji so vse odnesli.

V tem se je še nekaj sosedov, katere so bili tudi strelji vzbudili, zbralo na pošti in jeden izmej njih je spoznal čevljarja Bojca.

A ta odslej nikomur ni odgovarjal; z zvezanima rokama je ležal na klopi pri steni in srpo gledal v strop; na rano na nogi položil mu je vojak mokro cunjo.

Ko se je storil jutranji mrak, stali so Francozje uže pred pošto in na vozu so imeli svoja dva jetnika. Lajtnant je ukazal pognati naprej, — a v tem trenutku mu pride druga grozna vest.

(Dalje prihodnjič.)

Verske bajke na Dolenjskem.

Priobčuje J. Trdina.

(Konec.)

47. Kar sem bila na Kumu, je preteklo uže več ko 60 let. Sedanji rod te božje poti skoraj ne pozna. V mojej mladosti pa se je pripovedovalo o njej veliko lepega in čudnega, vmes pa tudi kaj za smeh. Zdaj sem uže marsikaj pozabila, starega človeka spomin zapušča. Kar še vem, Vam bom povedala. Obljubila sem se bila na Kum zaradi bolezni. Bila sem vrdna, čez život vsa otečena; nisem mogla ne dosti jesti, ne lahko hoditi. Z mano je šla moja vrstnica, sosedova Meta. Boleli so jo dve leti zobje z malimi presledki. Pravijo, da se čudeži več ne godé. Kar človek sam doživi, pa mislim, da ni greh, če verjame. Od kraja sem strašno težko hodila. Za prvo uro hoda sva potrebovali poltretjo uro. Potem se je obrnilo na bolje. Ko sva prišli do srede hriba, so mi bile noge uže tako lahke in urne, da jih nisem nič čutila in začela mi je tudi jed dišati. Domov sem prišla zdrava kakor riba, samo život je bil še nekaj malega otečen, pa mi je tudi to kmali splahnilo. Tudi Meto so na potu če dalje menj zobje boleli, na Kumu je zavriskala kakor kak fant. Ko jo pogledam, mi veli: Bolečina je prešla, zdaj sem spet vesela. In od takrat ni potožila nikoli več, da bi jo zobje boleli. Tako naglo pa je ozdravelo na Kumu razen naju dveh še veliko drugih romarjev. Pot v hrib je sila dolg in tudi dosti težaven. Kdor gre na Kum, ni pameten, če se po praznično obleče. Midve nisva vedeli za najbližjo stezo v goro, zato sva se pridružili drugim romarjem. Šli smo delj časa po čudnej plavej zemlji, kakeršne še nisem nikoli videla, pa smo bili kmali vsi plavi. Potem naprej gori smo prišli na rumeno zemljo, da smo bili kmali vsi rumeni. Na vrhu smo se začeli gledati, in jeden drugemu smijati: bili smo tako otepeni, pikasti in marogasti, kakor da bi se bili valjali Bog ve po kakih kotanjah in jarkih. Kum je na vrhu razcepljen na dva griča. Na vsakem stoji cerkev. Na jednom, če nisem pozabila, svetega Jošta, na drugem, če se ne motim, svete Neže. Ko sem vprašala ljudi, kdo je ti cerkvi zidal in zakaj tako visoko, bilo je največ takih, ki niso nič vedeli. Kdor je kaj

vedel, je pa vsak drugače pripovedoval. Najlepša mi se je še zdela ta-le povest.

V deželo so bili prihrumeli divjaki, ki niso družega delali, kakor požigali in morili. Zvedeli so, da stanuje pod Kumom pobožen in bogat gospod, kateremu se je reklo Jošt. Prišli so ga iskat, da bi ga ubili. On pa je pobegnil s svojo gospo Nežo na Kum. Divjaki so šli za njim. Stojec na griči je videl, da ga iščejo in je bežal z gospo skoz goščavo za drugi grič. Ko so ga prišli iskat na drugi grič, umaknil se jim je z gospo za prvi grič. Divjaki so dejali: Ni ga bilo tamkaj in ni ga tukaj, pojmo ga iskat v jazbino. Ta jazbina je bila v dolini mej gričema in je šla daleč v zemljo, morda do dna hriba. Ko je Jošt videl, da so šli divjaki v jazbino, šel je za njimi in je zametal in zabil jazbino z debelim kamenjem. Nekateri so trdili, da rulijo divjaki še zdaj včasih pod zemljo v jazbini. Jaz pa mislim, da so gotovo poginili, ker niso imeli duška, pa tudi pri sebi nič hrane. Ti divjaki so bili strašni videti, mesto človeške glave se jim je držala vratu pasja, in so jim dejali za to tudi pesjani ali peslajnarji. Iz hvaležnosti, da ga je Bog pesjanov rešil, sezidal je Jošt na vsakem griči cerkev, jedno na čast svojemu patronu, sv. Joštu, drugo na čast patroni svoje gospe, sv. Neži. Kmali je Bog z veliko čudeži pokazal, kako ljubi sta mu te cerkvi. Ljudje so če dalje bolj k njima romali. Božja pot na Kum je dolgo časa ravno tako slovela, kakor sv. Lušarje ali Sveta Gora pri Gorici. Mej čudeži, ki so se na Kumu zgodili, je bil največji, da je neka žena iz trebanjske fare, ki je v spanji svojega otroka zadušila, priplazila se na golih kolenih do cerkve sv. Neže in s tem božjo jezo tako utolažila, da jej je mrtvi otrok zopet oživel. Zdaj se pripoveduje, da je bilo to na Záplatah. Jaz pa prav dobro vem, da so za mojih otročjih let sploh govorili in trdili, da se je pripetil čudež na Kumu.

Zdaj bom pa povedala, za kaj se je ta božja pot tako opustila. Na Kumu bil je shod in na shodu je pridigoval pred cerkvijo sv. Neže duhoven, za katerega živa duša ni vedela, kdo je in od kod je prišel. Na gori se je zbralo veliko romarjev ali nobeden ga še ni nikoli prej videl. Ta duhoven je pridigal, da so božja pota malo kdaj kaj vredna. Dejal je: Ta gre za to na Kum, da bi kaj novega videl. Naj bi ogle doval rajši doma bolj pridno svoje njive in delavce! Drugi pride za to, da bi podaril revežem ali cerkvi kaj miloščine, kakor da revežev ne bi doma imel in kakor da domača cerkev ne bi bila dostikrat

veliko bolj potrebna pomoči kakor tista na božjej poti. Tako se daje marsikdaj tujemu bogatinu, domačej siroti pa nič. Nekateri misli, da ga bo Bog rajši uslišal v cerkvi, ki stoji na visokem hribu, kakor pa doma v dolini. To je tako, kakor da bi kdo rekel: Tega človeka bi rad prosil za to ali za óno potrebno reč ali se tukaj na tléh bojim, da me ne bo uslišal. Zlezal bom na vrh zvonika. Če ga bom prosil od tamo, mi bo prošnjo gotovo izpolnil. Ali ni abotno, kaj takega misliti?! Nekateri puščajo doma majhne otroke, pa bezljajo po božjih potih. Še na misel jim ne pride, kako strašno se pregreše s to nemarnostjo. In takih rečij je neznani duhoven še več naštel. Poslušalci so kar strmeli. Kaj takega jim tako naravnost še nobe len pridigar nikoli ni povedal. Nekateri, bolj pobožne, obhajala je nejevolja ali žalost, da so začeli kar glasno godrnjati ali pa se jokati. Največ pa je bilo takih, ki so rekli: Duhoven nas uči prav, na Kum več ne pojdemo. Ti so obrnili precej cerkvi hrbet in smeje so šli domov. Na videz je ta pridigar res modro govoril. Ali na videz bo govoril modro tudi Antikrist, ker bi mu pametni ljudje drugače ne verjeli. Pobožnim romarjem je sv. Neža še tisti dan razodela, kako globoko jo je pridiga razžalila. Ko so šli po dokončanej božjej službi tudi oni proti domu, zagledali so v skalovji prelepo, v belo oblečeno žensko. Sedela je na skali in se bridko jokala. Opravljena je bila tako, kakor sv. Neža na podobah ali v altarjih. Okolo glave svetil se jej je žar, kakor ga imajo svetniki. Romarji so spoznali, da je to sv. Neža, ki žaluje zaradi neznanskega pohujšanja, ki je prišlo po zvijačnem duhovnu mej ljudi pred njeno cerkvijo. Od takrat posvetni romarji za Kum ne marajo. Svojim zvestim častilcem pa je dala sv. Neža očitno znamenje, kako ljuba jej je njihova božja pot in molitev. Solze, ki jih je točila v skalovji, spremenile so se v sladek, hladen studenec, ki okrepečuje trudne in žejne romarje še dan denašnji in se imenuje po svetnici, ki jim ga je podarila, še zmirom „solze sv. Neže“. —

V tem skalovji pa se nahaja tudi neka druga prečudna prikazen — kamenitna krava. Kakor sem pila solze sv. Neže, videla sem tudi to kravo in se dosti nasmejala. Pri kravah sem vzrastla in se postarala, pa če mi drugi ljudje ne bi bili povedali, jaz sama ne bi bila nikdar ^{pregodila} pogodila, da je ta nerodni kamen krava. Za to kravo, pripovedujejo, da začne silno mukati, kadar se približuje kaka velika nesreča, vojska, bolezen ali kaj družega. Tudi še več takih rečij sem slišala, pa bi skoraj mislila, da niso vse resnične. Pravijo, da je hotel

neki graščak, ki je bil krivoverec, ustaviti božjo pot na Kum in da je postavil pod hribom straže, ki so vsakega romarja preiskale in mu vzele kruh in drugi živež, ki ga je prinesel s sabo. Ta graščak je zabavljivo govoril: Kdor hoče na Kumu kaj jesti in piti, naj pomolze kamenitno kravo v skalovji. Pobožni romarji so šli na goro tudi brez hrane. Ko so prišli do kamenitne krave, kapljalo jej je iz sescev mleko. Romarjev je bilo veliko, pa je imela krava vender za vse dosti mleka. Ko je graščak to zvedel, poslal je na hrib hlapce. Hlapci so kravo naložili in jo prenesli v grajski hlev. Na potu se ni ganila, v hlevu je pa tako rogovilila, da je vso živino pomorila, potem pa pobegnila in ušla nazaj v skalovje, kjer je prej stala. Graščak se je ujezil in zapovedal hlapcem, da naj kravo razbijejo. Ko so se hlapci kravi približali, začela je strašno mukati in iz gobca jej je začel sukljati plav plamen, da se je niso drznili se lotiti.

Ta prigodba se mi ne vidi tako resnična kakor neka druga. S kmetiškimi ženami šla je na Kum tudi grajska gospá. Ker ni bila vajena hoditi, so jo začele kmali noge boleti. Sčasoma se je tako utrudila, da ni mogla več dalje iti, pa je poklicala kmetice in jim velela: kmetiške krave! nesite me, ali ne vidite, da sem opešala? Še tisti trenutek je baba okamenela in se spremenila v kravo. Kaj takega se je lahko pripetilo. Vem iz svoje skušnje, da grajski ljudje niso govorili s kmeti nič lepše od te gospe. Tudi sem dostikrat slišala, če je rekel v stare čase človek človeku kaj grdega, n. pr. pes, osel, brglez — da ga je kaznil Bog kar precej in ga prestvaril v ravno tisto žival ali reč, s katero je zmiral svojega bližnjega. Zdaj Vam moram pa še povedati, kakšna hosta je na Kumu. Griča sta bila nekdanj vsa v drevji, dosti je bilo na njih tudi kamenja. Iz kamenja so naredili cerkvi, drevje pa so posekali menda romarji, da so si kurili. Niže doli, v jarku, pa stoje še zdaj tako debele in visoke bukve, da bi imela vsaka kmetiška hiša iz jedne same dosti drv za vse leto in bi jih gotovo še veliko ostalo za drugo leto. Ali kaj to hasni, ko ni moči spraviti lesa v dolino. Bukve padajo od starosti in zgnijó brez prida, nekatere podere tudi burja. Sem ter tja so ležale jedna čez drugo, vse polomljene in strohnele. Zdaj pa poslušajte, kaj si je pripaljena mladina izmislila! Bolj na samem stala je lepa, takrat še bolj mlada bukev, pa so buhale vanjo dekleta, češ, če se bo bukev stresla in se jej vrh nagnil, da se bodo gotovo še tisto leto omožile. Jaz sem še sama videla, kako so se zaletavale vánjo s

čelom. Marsikatera se je tako potolkla, da jej je iztekla debela bunka, doma je pa vsaka rekla, da je na hribu padla in da je dobila od tega buško. Zdaj pravijo, da v bukev več ne buhajo in to rada verjamem, ker je od takrat zrastle in se zredila, da bi se komaj potresla, ko bi se zaletaval vanjo človek z železno bučo. Mene in Meto je ta bukev malo mikala, ker nisva bili tako fantovski, kakor nekatere. Pred mašo in tudi po božjej službi sva sedeli ali stali pri cerkvi in gledali v dolino, kakor da bi bili zamaknjeni. Jaz poznam veliko bribov ali tako visokega in lepega, kakor je Kum nobenega. Tod okolo trdijo ljudje, da so najvišja gora, kar je od Ljubljane dolí, Gorjanci. Jaz pa pravim, da segajo Gorjanci Kumu komaj do rame. Kdor ima prav dobre oči, vidi s Kuma 33 (burfov cerkva*), z Meto sva jih naštele blizu 70. Mislili sva, če ni morebiti na ta hrib pripeljal hudič Kristusa in mu obljubil vsa kraljestva tega sveta. Tako vesela in srečna kakor na Kumu nisem bila nikoli več v svojem življenji. Takrat nisem še 20 let imela in po dolgej bolezni bila sem spet tako zdrava in lahka, da bi bila kar kvišku zletela. In tudi vreme je bilo tako lepo, tako prijetno! Na nebu ni visela nikjer nobena meglica, najmanjša sapica ni pihala. Vsi romarji so se prav po bratovsko veselili. Če prav se mej sabo niso nič poznali, ponujali so jeden drugemu vina, potice, mesa, vsega, kar je kdo imel. Z Meto sva se večkrat spogledali in dejali: Ostanimo na Kumu, tako dobro kakor tukaj, se nam ne bo nikoli več godilo! In govorili sva resnico.

(Tako mi je pravila o Kumu stara Kolenčeva Jera, rojena v mirenskejši duhovniji. Od drugih romarjev, ki so bili gori, nisem mogel skoraj nič zvedeti.)

48. Za Krko stoji samotna krčma. V to krčmo prišel je spomladi leta 1864. neznan popotnik. Imel je dolgo, belo brado in bele vlasé kakor kak starec, v obraz in život pa je bil zdrav in čvrst kakor kak petindvajsetleten mladenič. Krčmarica, stopivši v hišo, mu se začudi in ga vpraša, kod je prišel noter, ker ga skoz vežo ni videla iti. Gost veli: Po najkrajšem potu. Krčmarica: Najkrajši pot je skoz zid! Gost: To se ve da. Krčmarica: Ne zamerite, kdo pa ste? Gost: Jaz sem Netèk. Krčmarica: Za ime Vas nisem vprašala, rada bi vedela, kaj ste? Gost: Jaz sem hlapec. Krčmarica: Kdo pa je Vaš gospodar? Gost: Bog! Krčmarica: Kaj, da je kakemu človeku tako ime? Tega ne verjamem. Gost: Moj gospodar je bil tudi uže človek,

*) Na burfe šteje se po navadi snopje, 1 burf so 3 snopi.

ali ni več. Krčmarica: Kaj pa je zdaj? Gost: Šaj sem Vam uže povedal, da je Bog. — Krčmarica po tem pogovoru sama ni vedela, kaj bi si mislila, ali da se popotnik šali ali pa da mu se blede. Vprašala ga je, kaj bi rad. On veli: Napravite južino za dvanajst ljudij! Krčmarica: Kje pa imate svoje tovariše? Gost: Nikjer. Krčmarica: Pa hočete, da pripravim južino za dvanajst ljudij. Kako naj to razumem? Gost: Kakor sami hočete. — Krčmarica je bila dobrovoljna ženska, ki je ni kmali kaka reč ujezila in tudi ne kratko in čudno odgovarjanje njenega gosta. Šla mu je pripravljat južino ali je pogledovala pogostoma skoz linico v vratih, kaj dela. Videla ga je vselej moliti. To jej je prirojeno (zvedljivost še bolj vnelo, ker popotni hlapeci nemajo navade, da bi v krčmi dosti molili. Ko je utegnila, prišla ga je zopet izpraševati: Ne zamerite, ali je kaj daleč do Vašega doma? Gost: Kdor pot pozna, pride prej ko v jednej uri, kdor ga ne pozna, tudi ne v sto letih. Krčmarica: Kako pa se pravi Vašej vasi? Gost: Pri nas ni vasi. Krčmarica: Fara pa menda bo, kako pa se imenuje? Gost: Raj. Krčmarica: Ime je lepo, ali za tako faro še nisem nikoli slišala. Prosim Vas še to, ali ste hodili uže kdaj po tem kraju. Gost: Bil sem pri Vas pred 50 leti, ko je gospodaril še stari oča Vašega moža in še dobro vem, koliko mi je računal. Ali ste kdaj slišali, kaj je bilo potem? Krčmarica: Kedaj? Gost: No, pred 50 leti, to je leta 1814. in naprej, ko so bili Francozje odšli in so prišli v deželo spet cesarski. Krčmarica: To se ve, da sem slišala in še kolikokrat! Tisti časi so bili grozno žalostni. Ljudje so stradali, da se je vanje videlo in od lakote tudi umirali. Zemlja ni rodila skoraj nič. Pa tudi če je človek kaj jedel, ni nič zdalo. Nosil je v usta, pa je bilo tako, kakor da ne bi bil nič žvečil, nič požiral, jed je mej usti in zobmi usahnila in zginila. — Ko je bila južina skuhana, vprašala je krčmarica gosta, če bi mu prinesla vso ali samo za jednega. Gost je rekel, da naj prinese vso. Postavila je na mizo skledo krompirja, skledo žgancev in skledo zelja. Popotnik jedel je hlastno, da je kar strmela. Izpraznil je vse tri skledе prej kakor v četrti ure. Še bolj čudno pa se je zdelo krčmarici to, da ni nič ne žvečil, ne požiral, da mu je jed nekamo zginila, kakor je slišala, da se je godilo pred 50 leti ob času lakote. Bila je preverjena, da je moral biti gost neizrečeno sestradan. Ko je odjužinal, šla mu je po vina in mu prinesla merico takega, ki ga je dajala poslom. Bilo je dosti kislo, za to mu ga pa tudi ni mislila računati. Gost popije

vino in vpraša za račun. Usmiljena krčmarica veli: Bog ne daj, da bi vzela le je-len krajcar. Vidim, da ste bili južine na vso moč potrebni in dala sem Vam samo take reči, ki smo jih doma pridelali. Bog Vam blagoslovi! Gost vstane in reče krčmarici s slovesnim glasom: Vaša sreča, da mi niste nič računali. Bili bi se povrnili žalostni časi, kakeršne so doživeli Vaši spredniki pred 50 leti. Kakor se postreže meni, tako postreže Bog ljudem. O teh besedah se gost vzdigne in udari s popotno palico ob steno. Zid se razmakne in gost gre skozenj kakor skoz vrata, potem pa zgine. Krčmarica se je zdaj uverila, da se Netèk ni šalil in da mu se tudi ni bledlo, da je on res božji služabnik. Neizrečeno jo je veselilo, da mu je vse jedi dobro pripravila, samo to jo je jezilo, da mu ni prinesla boljšega vina. Zemlja je tisto leto obilno živeža obrodila, sosebno veliko se je dobilo krompirja, ajde in zelja. Vino pa je bilo eviček, da najstarejši ljudje niso pomnili take kislice. Krčmarica se je dostikrat pokesala za svojo skopost in neznanemu človeku ni prinesla nikoli več slabega vina, ne za denar, ne zastonj, v vednem strahu, da bi utegnil biti zopet kak hlapec ali poslanec božji.

49. V stolnej cerkvi novomeškeje nahajajo se svetinje, ki se imenujejo truplo sv. Feliksa *). Novomeščani jih slabo časté, menda za to, ker se ni ohranilo nobeno trdno poročilo, ne pismeno ne ustmeno, kdaj, odkod in ob katerej priliki so tjã prišle. Skoraj še menj se brigajo zanje v bližnej prečinskej duhovniji in sploh na levem bregu Krke; naprej gori proti Ljubljani sv. Feliksa mnogi še po imenu ne poznajo. Tem bolj pa ga spoštujejo na desnem bregu Krke, na obeh straneh Gorjancev. Vsak Podgorc je preverjen, da spada on mej prve božje ugodnike in da se je njemu posebno dobro priporočiti. Meni je bilo najbolj zanimljivo, da imajo Podgorci tega svetnika za svojega rojaka. Tri vasi se poganjajo za čast, katera njih bi mu bila dala življenje: Potavrh, Ljubno in Smolinja vas. Vsaka trdi: On je naš, to nam je povedal ta pa ta gospod. Drugi Podgorci se v ta prepir ne mešajo, oni vsi imajo trdno vero, da se je rodil sv. Feliks na Potavrh. Veliko dalje pa njihova vednost in pobožnost ne sega. Če sem jih vprašal, kdo je bil in kake čudeže je delal, niso nekateri nič vedeli, drugi pa so rekli: Bil je menda vojščak ali kaj in je za vero brez tudi umrl, ali kako je uže to bilo, saj sem uže časi slišal, ali kdo bi vse to v glavi nosil itd. Svoje prave

*) Prosti Dolenjci mesto Feliks govore Felk's, Beli Kranjci tudi Faleks.

častilce in prijatelje ima sv. Feliks še le onkraj Gorjancev, v Belej Krajini. Tudi Beli Kranjci ga smatrajo za rojaka in narodnega svetnika. In on je res njihov po živej veri, katero vanj imajo, po trdnem zaupanju, katero vanj postavljajo v vseh britkostih in stiskah tega življenja, po resničnem navdušenju, s katerim se ga o vsakej priliki spominajo. Neki Poljanec mi je rekel: On je naš, če bi se tudi ne bil pri nas rodil. Izvolili smo si ga za váruha in on je varstvo prevzel, kar je dokazal s tem, da nam je uže toliko dobrega storil. Slišal sem Bele Kranjce dostikrat trditi, da so drugi svetniki človeku samo za jedno reč v pomoč, nekateri za oči, ali za zobe, ali za kako drugo bolezen in nadlogo, sv. Feliks pa pomaga v vseh neprilikah in težavah. Od kar mu počiva truplo v Novem mestu, ni mogel tega mesta še noben sovražnik s silo dobiti. Ko so pridivjali Turki éz Kolpo, so bili kristjane uže skoraj premagali. Éz Gorjance pa je prijezdil po zraku konjik na belem konji z gorečim mečem v roki in te prikazni so se Turki tako zbali, da so pobegnili. Ta jezdec je bil sv. Feliks. — Ubog kmet je zvedel, da je v bližnjem gori zakopan zaklad. Šel ga je iskat. Spotoma je večkrat vzdihnil: Sv. Feliks, pomagaj mi ga najti, da mi ne umrjo od lakote žena in otroci. Kmali mu se je pridružil lep vojak na konji in ga spremil do votle bukve, ki je stala kraj pota, potem pa je brez sledu zginil. Kmet je začel bukev pregledovati in v votlini je zaklad našel. Tudi ta jezdec je bil sv. Feliks. Vseh dobrot, katere so prejeli Beli Kranjci po njegovej prošnji od Boga, ni mogoče našteti. Skoraj vsak pripoveduje, da se je v takej pa takej zadregi priporočil sv. Feliksu in bil uslišan. Neki mož, doma iz semiške duhovnije, mi je pravil, da je po očetovej smrti uže obupal, da bi se mogel rešiti. Dolgov je bilo več, kakor je bilo vse premoženje vredno. Upniki so ga hodili vsak dan nadlegovat, da mu se je kar po glavi vrtilo. Ker je videl, da je ves trud prazen, mu se še delati ni več ljubilo. Misлил je vse popustiti in pobegniti v Ameriko. Sestra ga je tolažila in mu svetovala, naj prosi pomoči sv. Feliksa. Rekel je: Naj bo! Če še to ne bo nič zdalo, pojdem in midva se na tem svetu ne bova več videla. Šel je v Novo mesto, kjer so ravno sv. Feliksa praznovali. Goreča molitev mu je potrti duh popolnoma poživila in okrepčala. Vrnil se je domov ves predrugačen: poln zaupanja in veselja za delo. Z lepo prošnjo je pomiril upnike, da so mu obljubili, da bodo počakali. Prišle so zaporedoma dobre letine in dobil si je tudi vrlo ženo, ki mu je prinesla

lepo doto. V petih letih je vse dolgove poplačal, pozneje začel je k svojej kmetiji prikupljevati še druge njive in vinograde. Ko mi je mož to povedal, me je vprašal, če mu verjamem, ker je našel uže marsikoga, ki ne pripisuje sv. Feliksu nobene moči. To se ve, da sem rekel, da mu prav lahko verjamem. Kajti mi se ne zdi to nič posebno čudnega, če pomaga komu tako živa in delavna vera, kakor je bila njegova; bil bi skoraj večji čudež, ko mu ne bi bila nič pomagala.

50. Žlahtni gospodje so dolenske kmete strašno zatirali. Mati božja je to videla in iz očij so jej tekle bistre solze. Solze so kapljale na Gorjance in se spremenile v prelep bister studenec. Voda se temu studencu ni nikoli zledenila, sneg ni ob njem nikdar obležal. Najlepše trave so tod zelenele, najslajše dišeče rožice so tod cvetele. Iz vseh krajev so se zbirali pri studenci slavčki in druge ptičice; njihovo milo petje ni potihnilo ne po dnevi ne po noči. — Leta 1848. so se znebili kmetje težkega jarma žlahtnih gospodov in studenec Matere božje je usahnil. Ljudje so se veselili svoje nove prostosti. Prišel pa je k njim stoleten starec in jih opominal: Ne veselite se! Bližajo se nadloge, ki bodo še veliko hujše od tistih, ki ste jih prebili. Gruntje se Vam bodo prodajali v /pusto ceno, tudi po pet goldinarjev. Kmetje so se starcu smijali in govorili: Kaj ve dedec, ki si še hlač ne more sam zapeti! Prišla je k njim zamaknena devica in jih svarila: Gorje! gorje! Bližajo se časi, ko Vam bodo prodajali to, kar imajo otroci pod nogo. Kmetje so se jej smijali in govorili: Kaj ve baba, ki si še močnika ne zna sama skuhati! Leta 1875. so prerokovani grozni časi prišli. Kar je zemlja rodila, zatrla je toča, moča, suša, rja, snet, palež, zelena megla. Milosti ni bilo na nebu, še menj na zemlji. Zahtevali so se tekoči in zaostali davki in odškodovanje z obrestmi vred. Rubežniki so se ustavili v vsakej vasi in skoraj v vsakej hiši. Prodajala se je najprej živina; če ni zadostovalo, tudi hiša, poslopja in zemljišča. Gruntje so šli v pusto ceno, tudi po pet goldinarjev, kmet je zgubil ne samo svoje prebivališče, ampak tudi to, kar imajo otroci /pod nogo, svojo zemljo. Ljudje niso vedeli, kamo bi se dejali in ob čem bi živeli. Mati božja je to videla in iz očij so jej tekle krvave solze. Solze so kapljale na Gorjance in se spremenile v prežalosten krvav studenec. Rudeči led se na tem studenci nikoli ni razstopil, sneg ob njem nikdar skopnel. Tod ni cvetela nobena rožica, ni zelenela nobena trava. Iz otožnega kraja so vsi

ptiči pobegnili, razen sov in čukov, ki vpijejo nad dolino s hripavim glasom vsako noč: Gorje! gorje!

Pisma iz Zagreba.

Piše Jos. Starè.

IV.

Spoštovani čitatelj! Gotovo si uže kdaj zapustil mestni hrup ter šel na visoke gore krepčat si dušo in telo. Gori na višavah je mirno in tiho, in nihče te ne moti, da se čudiš prelepemu stvarjenju božjemu, ki te obdaje. Krasni prizori, ki se zdaj tu, zdaj tam odpirajo tvojim očem, bude v tvojem srci nove neznane občutke, zadovoljen si in srečen, in samo to želiš, da bi se v tebi vzbudila pevska modrica in bi mogel opevati čarobni pozemeljski raj. Spomináš se dobrega prijatelja doli v nižavi, rad bi ga pozval gori in mu pokazal vse te lepote ter tudi v njegovem srci obudil óne občutke, ki tako blagodejno ogrevajo in povzdigujejo dušo tvojo. Ker ti pa to ni mogoče, nabereš po gori lepih planinskih cvetlic, kakeršnih ti ne more podati najskrbnejši vrtnar, povežeš jih v šopek ter pošlješ prijatelju v spomin tvoje ljubezni.

Kakor ti na gori svojega prijatelja, tako se mi v Posavji večkrat spominamo planinskih svojih bratov in radi bi jim časih poslali šopek cvetlic, ki smo jih nabrali po zelenih naših travnikih. S kakeršnim srcem vam jih podajemo, s takšnim jih sprejemajte. Da v naše šopke vežemo samo najlepše in najbolj dišeče cvetje, to naj nikogar ne moti; nespodobno bi bilo in kazalo bi malo olike, ko bi koprive in osat po svetu pošiljali. —

Marsikdo je Hrvatom očital, da si na narodnem svojem domu delajo lepo streho, predno so sezidali močen temelj. Kdor bi Hrvate in Slovence meril z isto mero, a ne bi se prav nič oziral na historični razvoj ter državne in socialne razmere obeh narodov, mogel bi v prvi mah res tako soditi. Slovenci se radi ponašamo s svojim kmetom in to po vsej pravici, kajti ko ne bi imeli tako zavednega kmetijskega stanu, slaba bi se nam godila v narodnem življenju, a za prihodnost ne bi imeli prav nič upanja. Kmet je nam jedina podlaga v narodnem

razvoji, kmetске krvi je vse naše meščanstvo, in iz kmetov po malem narasta narodna naša inteligencija. Drugače je na Hrvatskem. Tu je od nekđaj tudi v najneugodnejših razmerah bilo zavedne gospode, ki se je proti Magjarom in Turkom, proti Talijanom in Nemcem vsekdar hrabro poganjala za svoje hrvatstvo. Kmet je pri tem, se ve da, ostal pasiven in niti v najnovejšem narodnem gibanji ni pokazal one zavednosti, kakeršno ima njegov slovenski brat. Toda, krivo bi sodil, kdor bi mislil, da hrvatski kmet ni ukaželjen. Le daj mu knjigo, ki je zanj, in videl boš, kako hvaležen ti bo za njo; če ne zna sam čitati, čital mu jo bo njegov sinček, ki hodi v domačo šolo. V hrvatskem Primorji smo večkrat videli, kako so se ljudje gnjetli okolo moža, ki jim je čital Kačičeve pesni; v dolenjej Slavoniji je malo hiš, v katerih ne bi Relkovičevih pesnij čuvali kot drago svetinjo; a kjer némajó družega, poslušajo, kar jim slepec peva o preteklih časih.

Po vsem tem bila je opravičena želja hrvatskih domoljubov, da bi se tudi za hrvatskega kmeta osnovalo društvo podobno družbi sv. Mohorja v Celovci. Sam kardinal zagrebški Jurij Haulik sprevidel je korist takšnega društva in dne 16. januarja 1867. l. je zaradi tega sklical na posvetovanje dvajset zvedenih duhovnikov, ki so se takoj v glavnih načelih zjediniли ter izvolili začasni odbor, ki je na to pod predsedanjem zaslužnega domoljuba, presvetlega gospoda kanonika Tomaža Gajdeka izdelal pravila ter jim preskrbel vladino potrjilo. Možje, katerim je bilo imenitno delo poverjeno, sprevideli so takoj, da je mej hrvatskimi kmeti marsikaj drugače, nego mej slovenskimi, in da mora torej hrvatsko društvo biti nekoliko drugače osnovano, nego slovensko sv. Mohorja.

Po svetem Jeronimu, ki se je rodil na sedanjej hrvatskej zemlji, zove se društvo „Društvo sv. Jeronima“, a namen mu je izdavatı ljudske knjige, pisane na krščanskej podlagi. Pokrovitelj mu je zagrebški nadškof, društveno delovanje pa vodi odbor deveterih mož, duhovnih in posvetnih, katere voli občni zbor na leto dnij. Glava odboru je predsednik, ki sprejema in podpisuje društvena pisma, sklicuje seje, razdeluje razna opravila mej posamezne odbornike ter zastopa društvo v javnosti. Prvi za njim je urednik, ki pripravlja rokopise za tisk ter namestuje predsednika, kadar treba; beležnik čuva društvene spise, uređuje imenik udov, ter piše zapisnik v odborovih sejah in v občnem zboru; blagajnik sprejema novce ter izplačuje

račune po odborovem nalogu; opravnik pa razpošilja knjige mej ude ter nadzira prodajo knjig po knjigarnah. Udje ločijo se na utemeljitelje ter na ude prvega, družega in tretjega reda.

Utemeljitelj postane, kdor kot posebni dobrotnik plača jednokrat za vselej najmenj 50 goldinarjev; ud prvega reda plača ravno tako za vse svoje žive dni 20 gld., ud družega reda 10 gld., a ud tretjega reda 5 gld. Za to dobivajo utemeljitelji in udje prvega reda od vsake knjige, ki jo društvo izda, po četvero iztisov; udje družega reda po dva, udje tretjega reda pa po jeden iztis. Plačila udov, darovi čez dvajset goldinarjev, in kar se skupi za razprodane knjige, nalaga se v glavnico in le obresti se smejo potrositi v društvene namene. Zadruge, knjižnice in druge korporacije plačajo dvakrat toliko, kolikor navadni ud.

Iz tega kratkega črteža pravilom vidimo takoj, v čem se društvo sv. Jeronima loči od družbe sv. Mohorja. Slovensko društvo ima letnih in dosmrtnih udov, a hrvatsko samo četvero vrst dosmrtnikov. Osnovni odbor je namreč dobro preudaril dosedanje izkušnje ter se prepričal, da društvu ne bi bil zagotovljen obstanek, ko bi se njegovo delovanje oslanjalo na letne prineske udov. Marsikdo se prvo leto da pogovoriti, potem pa pozabi vplačati svoj prinesek in naposled izstopi iz društva. Tudi je pobiranje letnih prineskov na kmetih za zdaj še jako težavno in osnivalci so sklenili, da je bolje, če se društvo na gotovej podlagi počasi razvija. Dalje so sprevideli, da se društvo, akoprem kmetu namenjeno, vendar od hrvatskega kmeta še néma nadejati óne podpore, ki jo družba sv. Mohorja dobiva ravno od kmetov. Ustrojili so torej društvo sv. Jeronima tako, da so njegovi udje prav za prav dobrotniki, ki sprejete knjige mej kmete razdeljujejo. Zdaj je čitatelju jasno, čemu so udu prvega reda po štirji iztisi, a udu družega reda po dva iztisa vsake knjige.

Ko je bilo uže vse pripravljeno in je čez leto dnij, t. j. dne 2. februvarja 1868. l. vlada potrdila pravila, počil je glas, da se snuje drugo posvetno društvo, ki tudi namerava izdavatı knjige za priprosto ljudstvo. To je začetnike društva sv. Jeronima osupnilo, kajti dobro so vedeli, da dve jednaki društvi drugo poleg družega ne moreta obstati, in jeli so se nekoliko obojavljati, ali kmalu so se zopet ohrabрили, in dne 21. maja 1868. l. izdali so poziv na narod ter še posebno na hrvatske škofe, naj bi po svojej moči pripomogli, da bi tolikanj potrebno društvo čim preje oživelo. Na to je blagi kardinal

Haulik društvu takoj obljubil po 300 gld. podpore na leto, senjski škof Mirko Ožegović obljubil mu je po 50 gld., a Strossmajer dal mu je 2000 gld. na jedenkrat. Ko se je bilo nadejati, da bosta tudi obe deželni vladi društvo podpirali, sklical je začasni odbor dne 21. avgusta 1868. l. prvi občni zbor. Po dovršeni službi božje je predsednik, presvetli g. Gajdek, pozdravil zbrane ude s primernim govorom, v katerem je poudarjal krščansko podlago društvu ter dokazal, da bi se društveno delovanje moglo začeti, kajti akoprem je tedaj bilo samo 98 udov vpisanih, vendar je glavnica štela uže 4000 gold. Skupščina je na to izvolila novi odbor ter je predsedništvo zopet poverila zaslužnemu gospodu kanoniku Gajdeku, ki še dandenes na veliko korist in splošno zadovoljstvo hrvatskega naroda vodi društvo sv. Jeronima.

Prva knjiga, ki jo je društvo izdalo, bil je koledar z letopisom. Da se z obrestmi od 4000 gld. ne da mnogo storiti, ne treba nikomur dokazovati, ali domoljubna radodarnost je odpravila vse ovire in zmanjšala začetne stroške. Presvetli gosp. predsednik je sam v svojej kuriji prepustil društvu jedno sobo ter na svoje stroške nakupil popularno pisanih tujih knjig za pripomoček pisateljem, a nekoliko domoljubnih duhovnikov poklonilo je društvu novo Wertheimovo blagajnico. Škofa Dobrila in Vitezić priporočala sta društvo po Istri in kvarnerskih otocih, po vojaškej Krajini pa ga je ljudstvu priporočalo samo vojno zapovedništvo, v katerem je takrat mnogo veljala beseda hrvatskega pesnika Ivana Trnskega. Udje jeli so se od dné do dné množiti, ali iz kmetov se jih ni oglasilo skoro nič. V tem je mlado društvo zadela nova nesreča. Uže drugo leto izgubilo je dva veljavna dobrotnika; najprej je umrl senjski škof Mirko Ožegović, štiriindevetdesetletni sivček, a kmalu potem kardinal Jurij Haulik, v svojem dvainosemdesetem letu. V tem ko smrt teh dveh mož ni nikogar iznenadila, moralo je blagega gospoda predsednika in vsacega domoljuba tem bolj boleti to, da so neki ljudje jeli zoper društvo rovat, češ, da je „popovsko.“ Gospod predsednik je v drugem občnem zboru z britkim srcem omenil to grdo natolcevanje ter rekel, da ni treba, da se drug družega sumničimo, ker nas je itak tudi vseh skupaj malo, ampak treba, da zberemo vse svoje moči, duhovne in posvetne, ter jih posvetimo narodu svojemu.

Vkljub takšnim sitnostim je društvo vendar le napredovalo, kajti število udov se je od leta do leta množilo, pa tudi z obilnimi darovi

je glavnicu hitro narastala. Mej dobrotniki, ki so društvu doslej darovali večje svote, omenjamo le najimenoitnejše, da Slovenci vidijo, kako se na Hrvatskem vsako domoljubno začetje sme nadejati nesebične podpore. Najprej je rajnki kardinal Jurij Haulik v svojej oporoki volil Jeronimskemu društvu 1300 gld.; njegov naslednik Josip Mihalović zagotovil mu je vsako leto po 300 gld.; dva neimenovana škofa darovala sta mu o nekej priliki 300 gld.; neznan dobrotnik pošiljal mu je več let zaporedoma po 100 gld.; a razen tega je še posebej nakupil za 50—100 gld. knjig, ki jih je potem razdelil mej ljudstvo; duhovnik Šimen Balenović ostavil mu je 100 gld.; leta 1873. mu je vladika Strossmajer prepustil vse svoje dnevnice, ki jih je dobival kot član kraljevinskega odbora in to je zneslo 2440 gld.; opat Tumpić zapustil mu je 1000 gld.; baron Ljudevik Vranicani daroval mu je 200 gld.; kanonik Kalabar zapustil mu je 1000 gld.; župnik Dragutin Herceg volil mu je v svojej oporoki polovico vsega svojega premoženja, kar bo zneslo nekoliko tisoč gld.; kanonik Belobrk ostavil mu je 1000 gld.; ranočelnik Filić ravno tako 200 gld., a trgovec Anton Jakić 500 gld. Razen tega dobiva društvo sv. Jeronima vsako leto mnogo manjih legatov, katerih tu nismo omenili.

Po vzgledu vojnega zapovedništva sta tudi hrvatska deželna vlada in dalmatinsko namestništvo priporočili društvu sv. Jeronima občinskim šolskim oblastim, hrvatski škofje pa se ga spominajo v svojih pastirskih listih. Od leta 1875. je hrvatska deželna vlada začela Jeronimskemu društvu dajati redno podporo po 200 gld. na leto, dokler ni deželni zbor leta 1877 to svoto povišal na 1000 gld. Ravno tako ravna tudi vojno zapovedništvo, ki mu daje podpore v gotovih novcih, ali pa nakupi na tisoče iztisov Jeronimskih knjig, da jih po bivšej vojaškej Krajini deli mej narod. Ko je društveni urednik, profesor Rubetić, nasvetoval, da naj se marljivi dijaki za one novce, katere bi stale nagrade, rajši vpišejo mej ude družbe sv. Jeronima, slušala sta njegov nasvet dva najvišja cerkvena oblastnika na Hrvatskem, zagrebški nadškof Josip Mihalović in dijakovački vladika Jos. Jurij Strossmajer; prvi je dovolil, da se v vsakej fari iz cerkvenih novcev sme vsako leto po jeden marljiv dijak vpisati mej Jeronimske ude, a drugi je naročil, da naj se po istej poti nakupi za 10 gld. knjig, ki naj se razdele mej šolsko mladino. Kako je po vsem tem

društvo sv. Jeronima od leta do leta dobivalo večjo veljavo, kaže nam ta-le pregled:

Leta	1868	je bilo	98 udov, a	4000 gld. —	kr. glavnice
"	1869	" "	1286	" "	13278 " 70 " "
"	1870	" "	1767	" "	18270 " 64 " "
"	1871	" "	2261	" "	23471 " 79 " "
"	1872	" "	2539	" "	25954 " 67 " "
"	1873	" "	2918	" "	31357 " 52 " "
"	1874	" "	3267	" "	38818 " 9 " "
"	1875	" "	3569	" "	40746 " 25 " "
"	1876	" "	3863	" "	42428 " 21 " "
"	1877	" "	4863	" "	47487 " 58 " "
"	1878	" "	4131	" "	52172 " 87 " "
"	1879	" "	4959	" "	58642 " 65 " "
"	1880	" "	5199	" "	62627 " 52 " "

Gotovo lep napredek, če pomislimo, da so to vse dosmrtni udje, katerih število se ne more zmanjšati. Nekaterim se je število sicer premajheno zdelo in pozivajoč se na družbo sv. Mohorja zahtevali so, naj se tudi pri društvu sv. Jeronima vpeljejo letni udje. Na to je občni zbor leta 1871. sklenil, da more postati letni ud, kdor plača na leto po 50 krajcarjev. Oglasilo se je 2000 letnikov, po večjem dijakov; ali društvo je imelo izgubo in moralo je letnino povišati na cel goldinar. Zdaj pa so takoj zopet odpali skoro vsi letniki in ostalo jih je komaj kakih 300. Ta izkušnja je najboljši dokaz, da je osnovalni odbor dobro poznal hrvatske razmere, ko je sklenil, da imajo vsi udje biti dosmrtni.

Prva leta, dokler je bilo treba društvo sv. Jeronima prav za prav še le oživiti in je na močen temelj postaviti, spisovali so vneti domoljubi male sestavke za društvene knjige zastonj; kadar pa je bilo treba večjih del, bilo je treba misliti tudi na nagrado pisateljem. Zvedeni gospod predsednik je v občnem zboru leta 1873. sam sprožil to stvar ter mej drugim rekel, da bi bilo ravno tako smešno zahtevati, da naj pisatelji zastonj pišejo, kakor bi bilo nespametno terjati, da naj tiskarji knjige zastonj tiskajo. Navzočni družabniki so mu pritrdili ter sklenili, da se ima utemeljiti poseben zaklad, iz katerega naj bi se pisateljem dajala redna nagrada. Komaj je sklep bil storjen in uže so dohajali v ta plemeniti namen dobrovoljni prineski. Tedanji

ban Mažuranić je dal 50 gld., zapovedujoči general baron Mollinary 100 gld., baron Nikola Vranicani 200 gld., conte Buratti 50 gld., grofinja Turn-Taxis 100 gld., zagrebška hranilnica 50 gld., baron Ljudevik Vranicani 100 gld. itd. Gospod Anton Jakić, zagrebški trgovec, je v isti namen ostavil 500 gld. kot posebno ustanovo, a mladi, prerano umrli pravnik, Dušan Kotur 2500 gld. Danes šteje občni zaklad za nagrado pisateljem uže 6625 gld. 21 kr., Koturova ustanova 3381 gld. 88 kr., a Jakićeva 545 gld. 55 kr. Vsa glavnica, iz katere se nagradujejo pisatelji, narastla je torej na 10552 gld. 64 kr., in če tej svoti prištejemo še ostali društveni zaklad od 62627 gld. 52 kr. vidimo, da ima uže društvo sv. Jeronima danes 73.180 gld. 16 kr. imetja, ki daje toliko obrestij, da se družabniki smejo vsako leto nadejati četverih knjig.

Ugodno, kakor materijalno stanje, je tudi duševno delovanje društva sv. Jeronima, kar nam najbolj kaže pregled doslej izdanih knjig. Vsako leto izhaja koledar in letopis „Danica“, ki se tiska v 20.000 iztisih, od katerih se tri četvrtine razpečajo po trgovini. Od „Življenja svetnikov“ je doslej prišlo na svitlo šest zvezkov, za vsak mesec (januar — junij) po jeden. Razen tega je društvo izdalo:

a) poučne knjige: „Pijanac“, „Radnja, čovjeku dužnost i blagodat“, „Povjest hrvatskoga naroda“, „Toplina i njezini pojavi“, „Mlada majka“, „Životinje“ (2 knjigi), „Popularna fizika“ (3 knjige), „Razgovori o obredih sv. mise“, „Opis hrvatskih zemalja“;

b) gospodarske: „Pčelarstvo“, „Povrčarstvo“, „Govedarstvo“, „Ratarstvo“;

c) zabavne: „Učitelj Dobrašina“, „Seoske pripoviesti“, „Mijat Briguša“, „Dvie pripoviesti iz povjesti hrvatske“.

Največja hvala, da se je društvo sv. Jeronima tako lepo razcveto, gre domoljubnemu in skrbnemu predsedniku, presvetlemu gospodu Gajdeku, kateremu je ljubezen do Jeronimskega društva na stara leta dala tako rekoč novo življenje. Sam papež Leon XIII. priznal je velike njegove zasluge ter ga imenoval za svojega komornega prelata, cesar pa mu je podelil vitežki red Franja-Josipa. Bog nam tega čestitega domoljuba ohrani še mnogo let, in društvo sv. Jeronima bode pod njegovim vodstvom v prihodnje še bolj napredovalo, nego doslej.

Za gradom.

Za črnim gradom o pôlu noči
Pod lipami tiho kdo govori?

Ne vara se moje tenko uhó,
Šepët ljubečih ústnic je tó.

„Razkačen s puško ti oča grozí,
Če kdáj te pri mēni še tukaj dobí.“

„Oh, ljubček presladki! noč je temná,
Jaz rada po svētu bi s tóboj ušla.“

„Tam oča se nama nē bi grozil,
Nihčē ne ljubezni srečne kalil.“

„Po svētu, če hočeš, draga! s tobój
Čez hribe, doline pobegnem nocój.“

Zdaj póči iz grada strélni pók,
Za gradom zajoka dékličin jók.

In joka milo do pôlu noči,
Od pôlu noči, da se dan rodi.

Vstreljen je v prsi ležal pastír,
Na njih gospodična je našla mír.

Bogomil.

Na ládiji.

Lehkó je ládijca jadrála,
Odmíkal se brančči stan,
Srebrne brazde je orála,
Po tebi, môrska tí raván!

Jaz glédal v tvoje sem valóve,
Premérjal ti z očmi vodó,
In čutil v sreci sem glasóve,
Ki usta jih ne izrekó.

A naglo brazde so prestale
Po zrealu mokrih ravnín,
Za njimi druge se orále
Nad breznom môrskih globočín.

Gorázd.

Zemeljski potresi.

Spisal J. Jesenko.

VIII.

Zemljepisna razdelitev potresov.

Doslej opazovani potresi so kaj neredno razdeljeni po zemlji. Najbolj pogostoma se trese zemlja po pokrajinah z ognjeniki, n. pr. v Evropi: Južna Italija; v Južnej Ameriki: pokrajine ob Velikem oceanu. A trese se tudi pogostoma po nekaterih deželah brez ognjenikov. Po nekaterih teh dežel, kakor po Angleškem, Danskem, dolenjej ali ravnej Nemčiji, Poljskej in Ruskej planjavi so zemeljski potresi zelo redke prikazni. Po nekaterih pokrajinah so opazovali v stoletji le nekaj malo potresov, po nekaterih pa kaj mnogo, zlasti po goratih. Te dežele bi prav primerno imenovali potresne pokrajine; mej te se vrsti tudi kraški svet z bližnjimi ravninami.

Zelo obširna potresna pokrajina je svet ob Sredozemskem morji. Dotične dežele v Evropi, v Aziji (tu ves svet od Sredozemskega morja do Hvalinskega jezera) in Afriki se tresejo kaj pogostoma. Zapazili so tudi, da zahodne dežele tega kroga mirujejo, kadar se vzhodne pretresajo in nasproti. Tako o istem času doslej niso zapazovali močnih potresov v Siriji in Italiji. Najbrž je to slučajno kakor pri sosednjih ognjenikih, ki o istem času navadno ne bljujeta, ampak le drug za drugim. Manjše po gostem tresoče se pokrajine so:

1) V Evropi: Primorski svet Portugalski, južno primorje Špansko, Pireneji, Francoski svet ob reki Rodanu, Wallis v Švici, Južna Italija, Dalmatinsko obrežje, primorski in hrvaški Kras z bližnjo ravnino, Južno Grško, okolica Carigradska, Moldavska in Valahija, vzhodne Alpe, Švica na severnej strani Alpskih gorá, doljenja Renska dolina, Holandija in Belgija pa Skandinavija. Zelo pogostoma se vrsté potresi tudi na Izlandiji.

2) V Aziji: Mala Azija, zlasti od otoka Roda do Črnega morja, Kavkazija, pokrajine na vzhodnej strani gore Ararat, južno obrežje Hvalinskega morja, svet ob dolinem Evfratu, Sirsko, Palestina, Arabija ob Rudečem morji, povirje Amua in Kabula, pokrajine mej gorenjim

Indom in Gangesom, obustje Gangesovo, zahodno primorje Prednje in Zadnje Indije in razni ognjeniški otoki od Jave do Nove Gvineje.

3) V Afriki: Maroko, Algerija, Abesinija in obvirje Senegala in Gambije. Drugodi po tej neznanej zemljini so zapazovali še premalo potresov, po nekodi celó nič.

4) V Ameriki: Vse zahodne dežele v Južnej, Srednjej in Severnej Ameriki, po katerih je tudi premnogo ognjenikov razstavljenih. Venecvelsko obrežje ob Antiljskem morji, vsi Antilje, mali in veliki, razen Kube. Obširne pokrajine ob Misisipiji in Ohiou, primorje Atlantsko od ustja Potomaka proti severu do Bostona in Dolenja Kanada.

5) V Novej Holandiji (Avstraliji) so zapazovali zdaj še premalo potresov, da bi tu mogli uže navesti kake pokrajino, ki se bi pogostoma pretresala. Isto velja o avstralskih otokih.

IX.

Kako se širijo potresi in kako daleč sezajo?

Da to prikazen natančneje spoznavamo, moramo tudi določiti, na kakí način in kako daleč se je širilo tresenje zemeljske skorje od one točke, kjer se je najprej na površini čutilo. Tu ne mislimo, na kakšen način se giblje zemlja, kajti to smo uže začetkoma pojasnili, ampak le na kakšen način se širi ono gibanje. Pri močnih potresih, ki obsezajo obširne dežele, tresejo se razna njih mesta ali istočasno, ali pa drugo za drugim. To se ravna po načinu širjenja potresa od svojega izvira. Glede na to ločimo osrednje, prožne ali poprečne in podolžne potrese.

1. Osrednji potresi. Pri teh zadene prvotni sunek jedno točko, ali vsaj razmerno malo okrožje, od katerega se tresenje širi polumerno na vse strani, vendar tako, da njegova moč redoma pojema. Potresni ti valovi se širijo prav tako kakor valovi po mirnem jezeru od točke, kamor je padel kamen. Vsi kraji na istej krožnici okrog središča potresnega začetijo udarec o istem času, a zmerom tem pozneje, čim večji je polumer dotičnega kroga. V istej razmeri pojema moč osrednjega potresa. Največji je na njegovem središču, od tega pa na vse strani polagoma pojema, vendar ne pravilno, ker visoke, zlasti prvotne gore in druge tvorbene razmere zemeljske skorje močno zavirajo nje širjenje ter jo slabšajo. Po tem je jasno, zakaj le nekateri deli potresnega kroga ali zeló okroglega (pakroga (elipse) močno trpé.

Tak je bil zagrebški potres 9. novembra. Kolikor se po poročilih raznih časnikov da določiti, bilo je središče, prav za prav nadsredišče njegovo v pokrajini mej Zagrebom, Gradčani, Remetami in Resnikom. V tem razmeroma malem okrožji se je potres začel; zato so bili v mestu in rečenih selih podzemeljski sunki najmočnejši in najpogubljivejši; ljudem se je zdelo gibanje, kakor se bi zemlja vrtila. Da je ondu bilo izvorišče, kaže tudi to, da je glavnemu, najmočnejšemu pretresu sledilo še mnogo slabejših nekaj še isti dan, nekaj pa naslednje dni in tedne do danes (23. decembra 1880. l., ko ravno te vrstice pišem). Od zaznamovanega pretresnega okrožja se je gibanje valovito širilo na vse strani sveta. Ko bi bila časniška poročila natančno do minut in sekund zaznamenovala čas, o katerem so čutili prvi jutranji potres od 9. novembra, pokazal bi po njih, kako redno se je gibanje širilo v zmerom večje kroge in da so mesta in sela na isti krožnici čutila o istem času potres, a tem pozneje, čim dalje stojé od njegovega središča. Vsak čitatelj novin pa je bil gotovo zasledil, da je gibanje zemeljske skorje bilo tem slabejše, čim bolj se je oddaljilo od potresnega središča. Zelo močen je bil še v Samoboru ter je nekatere stavbe nekoliko poškodoval; z zvonika je padel celó križ. Zelo jednako se glasi poročilo o potresu v Brežicah (glej „Slov. Narod“ št. 258). Najbrž pa je dopisnikova domišljija kako stvar nekoliko pretirala. Dosta slabši je bil tisti potres na Krškem, kjer se je razpokalo le nekaj zidov. V Vidmu so bili delavci vsi osupnjeni; zibala so se poslopja, a škode ni bilo nikake. Še slabejše je bilo gibanje v Ljubljani, Trstu in Gorici ter je polagoma pojemale, dalje proti zahodu v furlanskem Vidmu (Udine), Trebiži (Treviso) in Padovi, kjer se je komaj čutilo. Jednako se je potres širil proti severu, kjer so neznatno gibanje zapazili še onostran Dunaja, proti severovzhodu do Pešte, proti vzhodu, jugu, kjer so ga čutili v Serajevu, Derventu, v Dalmaciji in v Pulji. Vsa površina, po katerej so potres še zapazovali, kaže veliki pakrog (elipso), katerega premer meri 50 do 60 miriametrov. Velika njegova os drži od jugojugozahoda proti severoseverovzhodu.

Tak osrednji potres je bil tudi kalabrijski od leta 1783., ki ga je učeni Hamilton v poročilu od 23. junija 1783. angleškeje Royal Society obširno opisal. Središče njegovo je bilo v mestu Oppidu ali blizu njega; zato je bilo to mesto popolnoma razdejano. Od središča se je pokončevanje razširilo čez okrožje, katerega polumer je meril

dobro 40 kilometrov; tudi todi so se podrla vsa mesta in selišča. In jednako se je širil potres na vse strani, le široko pogorje iz granita ga je toliko zaviralo, da so vsi kraji na vzhodnej strani gorá sicer čutili gibanje, a škode niso prebili nikake. Slabo gibanje je sezalo še dalje, tako da je polumer pretresenega kroga meril čez 13 miriametrov. Čutili so potres še v Cetrari v Kalabriji, po Liparih in v Patti na Siciliji; povsodi je gibanje kazalo na mesto Oppido, na središče, od koder je prihajalo. — Lizbonski potres (1. novbr. 1755) je baje tudi bil osrednji; kajti z največjo silo je pokončal ravno mesto in okolico (tu je bilo potresno izvorišče); v Colaresu, ob ustji reke Taje, zapazovali so očitno, da so udarci prihajali sem od Lizbone, na otoku Madejri je gibanje prihajalo od severa sem, na Angleškem pa se je južno obrežje najprej zazibalo. — A odveč bi bilo naštevati še druge take potrese, kajti v obče se lahko reče, da večina vseh zemeljskih potresov se vrsti mej osrednje.

2. Poprečni ali prožni potresi. Pri teh zadene prvotni udarec podzemeljske sile o istem času bolj ali menj dolgo črto v zemeljske skorji; in od te se popolnoma vzporedno ž njo valovi gibajo na obe strani. Predočimo si to širjenje potresnih valov, ako na mirno površino jezera spustimo dolg drog tako, da bode z vsemi deli o istem času zadel vodo. Zapazovali bomo, da se valovi valé na obe strani zmerom popolnoma vzporedni z drogom. Srednja progá ali črta, ob kateri se je potres na površji najprej čutil, imenuje se potresna os; vsi kraji, ki stojé na istej vzporednici z osjo, čutijo potres ob istem času in jednako močno; vsi kraji pa, ki stojé na istej pravilnici (normali, navpičnej črti na os), začno se gibati drug za drugim in sicer tem pozneje, čim bolj so od potresne osi oddaljeni. Po vsem je tu pač nepotrebno še izrečno poudarjati, da moč tresenja polagoma pojema na obe strani od zaznamenovane osi. Tako vzporedno širjenje valov so kaj očitno dokazali ravno pri nekojih potresih, ki so jih čutili po velikanskih pokrajinah. V vzporednih črtah so valovi postopali pri močnem potresu, ki je trajal od leta 1811. do 1812. ter je obsejal dežele ob Misisipiji, Ohio, in Arkansasu. Natanko so pa ono širjenje vzporednih ravnočrtnih valov dokazali pri velikem potresu, ki je 4. februarja 1843. l. potresal velik del Zjedinjenih Držav od Natcheza do Jowe in od Južne Karoline do zahoduje tedanje meje. Bistroumna prirodoznanca brata Rogersa sta nabrala vse opazbe o tem potresu, primerjala jih mej seboj ter dokazala, da se je potres

začel ob črti, ki drži od severoseverovzhoda proti jugojugozahodu in sicer od mesta Cincinnatia prek Nashvillea do zahodne meje državi Alabami; dokazala sta dalje, da se je tresenje od zaznamovane 60 do 65 miriametrov dolge osi na obe strani širilo v vzporednih črtah, tako da so je na vseh z osjo vzporednih progah čutili ob istem času, po progah pa, ki se od osi proti zahodoseverozahodu ali proti vzhodjugovzhodu vrsté druga za drugo, čutili so je drugi za drugim in sicer tem pozneje, čim dalje so bile od potresne osi. Ravno tako je moč tresenja pojemale enakomerno na obe strani od osi. Po preiskavah francoskega prirodoznanca Devillea se je jednako širil potres, ki je 8. februarja 1813. leta pokončal otok Guadeloupe. Os njegova je merila od severozahoda proti jugovzhodu. Temu je pritegnil tudi Rogers, po katerem je os prvotnega tresenja držala od otokov Bermudov do Cayenne.

3. Podolžni potresi. Pri teh zadene prvotni udarec podzemeljske sile točko, ali razmerno malo okrožje zemeljske skorje, a od tega se tresenje širi le na dve nasprotni strani v istej ravnej črti ali po istej razmerno ozkej progí. Razne točke te podolžne, navadno ozke pokrajine se ne potresejo ob istem času, ampak druga za drugo, kakor se vrsté od potresnega središča na nasprotni strani. Primerili bi to tresenje z gibanjem zeló dolge nenategnene vrvi, katero bi sredi od spodaj gori močno udarili. Prav za prav so ti potresi le osrednji, o posebna tvorba zemeljske skorje, zlasti velikanska prvotna pogorja branijo potresnim valovom, da se ne razširijo prek njih v velikih krogih, ampak le poleg njih po dolgih progah. Osrednji potresi so obsezali večje ali manjše tresne kroge ali pakroge, pri teh potresih bi pa pretreseno pokrajino imenovali tresni pas.

Pragorje seza s svojo podlogo sila globoko v zemeljsko skorjo ter prav naravno zagraja širjenje zemeljskih potresov, zlasti onih, ki ne izvirajo posebno globoko v zemlji. To nam tudi pojasnuje, zakaj se le redko kateri potres razširi prek visokega pragorja. Pogostoma so zapazovali take podolžne potrese po primorskem svetu, ki ga na notranjo stran zagraja visoka pogorja, zlasti mogočna pragorja. Tako se po Peruvanskem in Čiljskem zemlja pretresa v dolgih pasovih od severa proti jugu ob Velikem oceanu, po Venezuelskem pa od vzhoda proti zahodu mej morjem in severnim podnožjem ondotnjih prvotnih gorá.

Potres, ki je 1746. leta razrušil Limo in Callao, začel se je na rečenih mestih ter se je poleg primorja od njih enakomerno širil proti jugu in severu; zato so ga straže ob morskem bregu čutile tem slabeje in tem pozneje, čim dalje od Callaa so bile. Po Humboldtovi meri v zahodnej strani Južne Amerike razmerno ozki tresni pas pogostoma do 600 ur hoda na dolgost. Leta 1822. (19. novembra) se je čutil nad 190 miriametrov daleč. V Venezueli, Severnej Ameriki (zlasti ob zahodnej in vzhodnej njenej strani), v Siriji in sem ter tja tudi drugodi so pogostoma zapazovali to podolžno gibanje zemeljske skorje.

Rekli smo, da so ti podolžni potresi prav za prav osrednji, katerim pa posebne razmere tvorbe zemeljske skorje branijo razprostrirati se na vse strani. Kaj zanimljivo je tudi, da osrednji potresi časih prestopajo v podolžne. To se godi, če se pri osrednjih potresih ponavljajo sunki, a ne v prvem tresnem središču, ampak zmirom na drugej točki, ki vender vse stojé v istej črti. Francoski prirodoznanec Dolomieu je zapazoval to črtno prestopanje tresnega središča pri hudem potresu Kalabrijskem. Mej 5. februarjem in 28. marcem se je ondu zemlja tresla, rečena dva dni vender najbolj. 5. februarja je tresenje izviralo pod mestom Oppidom; 7. februarja so izvirali udarci pri Sorianu, 30 do 35 kilometrov na vzhodno stran od Oppida; 28. marca je bilo tresno središče pri Girifalku, še dobro 40 kilometrov dalje proti severu. Rečena tri mesta pa stojé na skoro popolnoma ravnej črti, ki je vzporedna z osjo Kalabrijskega pragorja. Tudi drugodi so uže večkrat zapazovali jednako prestopanje tresnega središča.

(Dalje prihodnjič.)

Mešana gospôda.

Obraz iz vsakdanjega življenja.

Spisal dr. Janez Mencinger.

(Dalje.)

VI.

Ako bi sicer ne vedeli, da denes Vogljanina ni doma, prepričal bi nas o tem pogled v njegovo pisarno. Kühlwasserju se ni mudilo peresa gnati po papirji in Medved je bil proti navadi v pisarni. Stena mej dostojanstvom pisarjev in uboštvom strežajevim

se je toliko ponižala, da se je Medved smel vsesti za doktorjevo mizo. Pogovor se je pletel o rečeh, ki so nam uže znane. Kühlwasser se je hvalil, da je Medvedovo zmešnjavo popravil, Medved je pa trdil, da je po volji gospoda doktorja ravnal, da doktor Filomene ne mara več, da je Angelika lepša in zelo bogatejša. Filomena utegne sicer tudi nekaj imeti, a to vse nič ni proti doti Angelike. Justina je sinoči govorila o dvajsetih tisočakah, katere bo precej odrinila; potlej so pa še hiše in zemljišča. Ker sta se s pogovori preveč utrudila, šla sta se vsak na svoj kraj krepčat. In ko sta se zopet k pogovorom vsedla, dopoveduje Medved, kaj je profesorjeva dekla staknila, ko je zajca nazaj nesla, ter ogleduje pisemce, katero mu je izročila. To pismo, dejal je, razodelo bi hipoma vso skrivnost in odkrilo, kdo ima prav, jaz ali Vi, ako bi je mogla brati. —

— Bere se uže, odgovori Kühlwasser, ako se le ne zve.

— Kar se ne zgodi, se ne zve, pristavi Medved. Jaz bom molčal, kakor zid.

— Če je tako, bom jaz tudi, pravi Kühlwasser, in oba gresta v Medvedovo sobo na delo. Kühlwasser je ročno delal in pisma zavitek je kmali šel vsaksebi. Kühlwasser vzame pismo iz zavitka in je pazljivo prebere. Nikoli tako kakor denes bi tudi Medved rad brati znal, ker Kühlwasser mu je od pisma povedal samo toliko, da je gospodična razžaljena in da pravi, da je Medved budalo.

Vsi ostanki vojaškega moštva so bili v Medvedu razdraženi, da ga mlada mestna punica zmerja. Pa ni smel dolgo hudovati se, ker stopil je v pisarno gospod profesor Justin. Gospod Justin omeni, da bi mu bilo prav ljubo, tisto pismo precej nazaj dobiti, katero je pred dobro uro njegova dekla Medvedu oddala. Kühlwasser se dela nevednega. Medved je pa bolj zveden. Vedoč, da drugi del opravila, odprto pismo zopet zalepiti, ni še dovršen, in še vedno jezen nad dobljenim pridevkom, odreže se osorno, da pisma ne da iz rok brez gospodovega dovoljenja; ker, če je v njegovih rokah, velja to tako, kakor bi bilo v gospodovih. Kühlwasser ukaže Medvedu, da se umakne iz pisarne, ter zagotovi gospodu profesorju, da bo pismo uže vzel Medvedu in je nazaj prinesel. Potlej sta se s profesorjem pogovarjala različne reči; kajti profesor je bil v svojih študijah in bilo mu je mari pozvedeti, kake so prav za prav razmere gospoda Vogljanina proti obitelji mazačke Justine Oevirkove. Pisar Kühlwasser ni slutil nič napačnega, tedaj resnice ni popravljal. In profesor Justin ni v

vsem našel nič gotovega, samo sumnjivo se mu je zdelo, da ima stara Justina do Vogljanina tolikanj zaupanja.

V tem je Medved v svojej sobi po nauku poprej od Kühlwasserja dobljenem odprto pismo posušil, zopet v zavitek vtaknil, zavitek zalepil, in sploh drugi del prepovedanega opravila tako dobro zvršil, da se je sam sebi čudil. Stopi tedaj zopet v pisarno in izroči pismo gospodu Justinu rekoč, da se je premislil, da naj pa gospod profesor odgovarja, ako bo gospod doktor zaradi tega Medveda karal ali zapodil. Profesor to obljubi, gre svoje pozvedovanje nadaljevat, in domov prišedši odda Filomeni pisemce, kakeršno je prejel.

Filomeni se je dobro zdelo, da se je v prvej nejevolji in naglo pisana odpoved prijaznosti v njene roke vrnila, ne da bi jo bila brala oča in doktor Vogljanin. Zdaj, ko so se živci dokaj pomirili, želi videti, kaj in kako je pisala. Odpre tedaj pismo; pa kako se prestraši, ko vidi, da so črke pisma zalite, in da doktorjeve fotografije, katera je poprej v pismu bila, zdaj ni notri. Očitno je, da so pismo brale neopravičene oči. Nova žalost, nova grenka skušnja!

Da se je pozabila fotografija v pismo nazaj dejati, to sta skoraj takrat kakor gospodična zapazila tudi Medved in Kühlwasser. Pisar se je nad slugo zaradi te nove zmešujave tako raztogotil, kakor bi bil še vedno graščinski oskrbnik, in mu očital, da s svojo budalostjo spravi oba ob službo. Sluga Medved se je sicer jako bal dobro službico izgubiti, pa udal se je v svojo usodo in pisarju mirno rekel: Kar sem pokvaril, bom skusil sam popraviti, potlej naj pa pride, kar hoče.

Tomaž Medved zopet kakor sinoči priveže svojo lepšo leseno nogo z novimi jermeni, opaše bel opasnik in stopi zopet po vrsti hiš najprej h gospodični Filomeni. Tam odda pozabljeno podobo gospoda Vogljanina, pove skesan svojo pregreho, prosi odpuščanja in molčanja, in gospodična mu oboje obljubi, ako prihodnjič ne stori zopet kaj napačnega. Od tamkaj se napoti h gospé Justini, zadovoljen, da je pri Filomeni vse dobro opravil. Pri Justini Ocvirkovej pa ni šlo tako gladko. Ona nikakor ni bila voljna zajca iz rok dati. Zajec, rekla je, je po pravici moj. Zdaj je iz kože dejan in v namaki; to precej truda in denarja stane. Pa kaj nameravaš s tako na pol gotovo divjačino? Kaj ne, ukradenega zajca so pridržali v občinski pisarni, in zdaj bi radi imeli mojega. Ne bodete ga ne jedli, — za nobene denarja ga ne dam!

Medved ugovarja, da se je samo zmotil, da je svojo zmoto pozneje izprevidel, da mu gre za službo, in da je nasproti bogatej gospé najbolj usmiljenja vreden trpin pod solncem. Prav milo je prosil, pa gospa je ostala neusmiljena. Prosit je prišla tudi Angelika, pa to je mater še bolj razkačilo. S težkim srcem se je Medved uže odpravljaj, kar se starki obraz razgrbanči in ona veli: No, da prijatelja ostaneva, naj bo! Dala bom zajca nazaj, kakeršen je zdaj, še s slanino ga bom nabodla, kakor delajo dobre kuharice; zato vse mi pa prineseš svojega starega mačka!

— Oh, mamka, vzdihne Medved, mojega mačka nikar! Deset tujih Vam polovim, ali ne želite mojega! Rajši Vam dam vse, kar imam, staro in novo berglo in še jedini križavec, ki ga imam, tistega, ki sem ga dobil od zalega fanta iz Vaše rodbine, ko sem zanj pri stotniku odpust izprosil. Pustite mi to fletno živalico, saj veste, da nêmam družega veselja. Pustite mi ga, za božjo voljo Vas prosim.

Justina je neizprosljiva in Medved se mora udati. Šel je domov, dal je mačku za zadnje kosilo žgancev in mleka; in ko ga je nasitil, pogladi ga še jedenkrat po dlaki, potlej pa stlači v vrečo, zanese k Justinini in tam izpusti v močen prazen kurnik. Justina mu reče zvečer ob šestih priti po zajca.

Poludné je odzvonilo v Vinovaru. Stari in mladi so se vsedli k pogrnenim mizam. Tudi Tomaž Medved je sédel k svojej samskej mizici, na katero je postavil skledo zabeljenih žgancev, katere si je sam bil skuhal. Kadili so se žganci in s prijetnim duhom nos zgatali; pa milo je mož pogrešal navajene mačkove glasbe izpod stola. Ni se dotaknil kosila, temveč pribežal je v sosesko k branjevcu in tam v šilu grenkega encjanovca utopil svojo britko žalost.

VII.

Angelika je zastonj premišljevala, zakaj ima mati Justina nad Tomaža Medveda mačkom, ki ni črn ampak navadno pisan, tako izredno veselje. Predno je prišla do gotove sodbe, pripetilo se je pa nekaj tacega, da staj mati in hči na mačko popolnoma pozabili.

Pred Justinino hišo pridrdra kočija, in iz nje stopita mlad gospod in mlada gospa. Gospod je bil vsega zdravilstva doktor Ivan Zeligoj in gospa Sidonija Smolarjeva, hči stare Justine. Angelika je k vratom priskočila, radostno objela sestro ter njenemu spremljalcu srčno stisnila roko. Tudi mati Justina je bila iskreno vesela in prav

prijazna proti neznanemu gospodu, katerega sta jej Angelika in Sidonija predstavili za njenega starega znanca. Po navadnih vprašanjih in odgovorih se je družba razdelila tako, da sta mati in starejša hči ostali v vrhnej hiši, Angelika je pa gospodu razkazovala prostore po hiši in po vrtu.

Gospa Sidonija je bila visoka, lepo rastena žena kakih petindvajset let. Njeno obličje, nekdam gotovo občudovanja vredno, obrito je s tenjo tajne žali, sledom prebitih skrbij in britkostij, in veliko črno oko ni več ognjevito, ampak mirno in sočustveno. Ko se je Sidonija možila, bila je zanimljiva čestilecu ženskega spola; zdaj, ko je moža zapustila, bi pa bolj zanimala filozofa in umetnika. Veliko je imela materi povedati. Kratek obseg njene povesti je ta: mož Silvester Smolar od upnikov pritiskan napovedal je konkurz; vinarški notar prišel je premoženje popisovat in v oskrbovanje prejemati; mož Smolar je zaradi neke goljufije, ki je pri tej priložnosti prišla na dan, bil v zapor vtaknjen, ona je pa svoje malenkosti s seboj vzela in za vselej zapustila dom, kjer je prebila toliko žalosti in kjer zdaj ni nič njenega in nič moževega. Pristavila je pa, da mater nekoliko potolaži, da ni toliko izgubljenega, kakor se je mislilo; kajti skrbela je, da se je nekaj zavarovalo, kar je mati odlašala, živela je tudi varčno, in pri obnemem zapravljanji gledala je, da je tudi njej kaj odletelo, kar bi sicer drugi bili pograbili. — Izrekla je, da želi pri materi ostati, da jej pa ne bode nadleže delala in lahko ob svojem živela.

Od konkurza je prišel pogovor na doktorja Vogljanina. Sidonija ga jako hvali. Mati jej pa na uho pošepeta, da je vse tako napeljano, da bo v kratkem Angelika gospodinja Vogljaninovega doma in srca.

Angelike in mladega doktorja Zeligoja ne smemo dolgo samih na vrtu puščati; torej poglejmo k njima.

Hoje po vrtu sta se hitro naveličala, vsedla se v košato lopo in tam sta nadaljevala svoje pogovore. Te sta pa tam nastavila, kjer sta prenehala pred dvema letoma.

Ko je Angelika bila v glavnem mestu učiti se gosposkih ved in šeg, dopadel jej je mej mlado moško gospôdo najbolj mladi zdravnik doktor Zeligoj. Bil je lepe rasti, čednega obraza, dober pevec in, kar je dekleta najbolj vnemalo, neutrudljiv eleganten plesalec. On je v hišo dohajal, kjer je Angelika stanovala; prikupiti se je znal starim materam in mladim hčeram; najbolj se je pa prikupil Angeliki, živahnej,

veselej tržanki iz Vinovara. Prijatelji so mlademu zdravniku uže nagajali, da sta si on in gospodična s kmetov večno ljubezen prisegla. Ali je to bilo ali ne, prišla je vmes zamera, katero je menda zakrivila naglokrvna Angelika. Pisma mej njima so prenehala. Zeligoj je šel na dolgo časa v tujo deželo, Angelika pa domov v tihi Vinovar. Pozabila se nista: Angelika se je obtoževala, da je ljubega razžalila, in Zeligoj je obžaloval, da je gospodični naglico prehudó zameril. Oba sta se kesala in oba želela, da bi na morji življenja prijazne sapice slučaja zopet jedenkrat približale njijina jadra. Pa bila sta predaleč narazen in brez upanja, da se bode to še kdaj zgodilo; kajti Angelika je mislila: Zeligoj je prekrasen, da bi moral nevesto ravno v Vinovaru iskati, in Zeligoj je menil, da je Angelika toliko bogata, da jej ne bode treba čakati na ženina iz tuje dežele.

Vrnivši se iz tujih dežel pride Zeligoj v trg —X—, tam se seznanil z gospo Sidonijo, zve, da je Angelika še vedno prosta, razodene, kako je bilo pred dvema letoma in Sidonija obljubi svojo pomoč. Tako je denes sestri Angeliki pripeljala starega ljubimca iznenada v naročaj.

Angelika zatajivši nepreučljivost svojega spola omeni tisto nepozabljeno zdražbo, katera jej je pouzročila toliko britkih ur in iskreno obžaluje, da je bila kriva Zeligojeve nejevolje. Zeligoj, ki je mislil in povedati hotel, da je sam tudi dokaj kriv, se je nad to blagodejno premembo svoje ljube kar zavzel; in potlej je bila presekana meja mej njijinima srcema. Kar sta ljubezni zamudila v dveh letih, prihitela sta denes v dveh urah.

Precej pozno pristopi Sidonija, kar pa njijinih pogovorov in njijinega slikanja prihoduje sreče ni motilo. Sidonija je sestrično srečo sočutovala.

Zeligoj je moral iti po opravkih, Sidonija in Angelika sta se pa napotili h gospodični Filomeni, ker tako je zahtevala Angelika.

Filomena je zamaknena v ljubezen-bolezen pri oknu sedela in gledala oblake, večne popotnike, ko stopita v sobo njej samo po lici znana Angelika in neznana gospa. Nekako čudno se jej je zdelo to preziranje navadne šege. Angelika se predstavi in Filomeno opomni, da sta si nekdanji znanki. V jednej kuhinji sta se učili kuhati, pri jednej šivilji šivati, in tovaršice so Angeliko „škrateljnom“ krstile, ker je bila tako nagajiva. Filomena se vsega spomni, celo gospoda Zeligoja. In ko Angelika svoje vsilovanje opravičuje, da so jo k temu

samo neizogibne okolnosti primorale, odloži Filomena hladno uljudnost gospe iz velikega mesta in pogovor se vname odkritosrčno in prosto.

Angelika je tedaj razodela svojega prihoda namen. Prosim Vas moram nekaj, dejala je, kar preseza vso dosedanjo predrznost. Vedno sem še zrela „škratelj“ in hči sem čudodelke, prorokovalke Justine; imeti moram kaj izrednega, presiljenega. Gospodična, ne odrecite mi prošnje. Rotim se Vam, da to, kar od Vas želim, bo obema jednako koristno, naj se Vam tudi zdi, da je razumu nasprotno. Uslišite me, in potlej bode te tudi Vi veseli.

Filomena je bolj s plašnimi ko radovednimi očmi strmela v Angeliko, ko je s prepričljivo zgovornostjo razkladala svojo prošnjo. Ker bi bilo preveč pisanja, ako bi hotel popisati, kaj so tri ženske v dolgej uri mej seboj dogovorile, naj omenjam samo to, da se je Filomena jako nerada in v skrbeh, kaj bo posledica njene obljube, vendar dala preprosi. Kaj je obljubila, se bode še pred sklepom povesti zvedelo.

Ženske so govorile. Gospod profesor Justin je pa sedel pri knjigi razpravljajoč starogrško črko digamma. Ustavil ga je v preišljevanji doktor Zeligoj, ki je obiskati moral svojega nekdanjega profesorja in povprašati, kako se ima gospodična Filomena. Justin, bister poznalec svojih učencev, izprevidel je, da je Zeligoju družba Filomene ljubša njego družba starega slovničarja; tedaj pelje gospoda v ženski zbor. Justin sam se je v zbornici prav malo mudil, ker ni bil prijatelj neklasičnega ženskega govoričevanja. Nastopil je pak svoj navadni večerni sprehod. Po stopnjicah doli idoč sreča slugo Medveda, ki je v pokritej skledi prinesel zajca, katerega je ravno pred izmoledoval pri starej Justini.

Profesor Justin se možu nasmeje: Ljubi Medved, nemedvedji! Prepozno si prinesel to zver. Filomena je nekaj bolesta. Nocoj ne bo pri nas nobene večerje. Nesi pa zajca h Kruljavej žabi. Tam bom precej naročil, kaj se naj z zajcem stori. To pisemce pa oddaj gospodu doktorju precej, ko domov pride; pa ne pozabi in ne bodi radoveden!

Četrť ure pozneje je uradnik šetaje mimo gostilne pri Kruljavej žabi vprašal mamko Nežo, ki je na pragu stala in se z rokama podpirala, kaj bode denes dobrega.

— Zajčka pečem, gospod, prav debelega zajčka; jeden porcijonek prav lahko za Vas prihranim.

Uradnik pa odgovori :

— Kaj, zajca? Denes je 31. avgust. Po deželnej lovskej postavi se pa 31. avgusta zajec ne sme niti streljati niti prodajati. Na prestopke te postave so zažugane ostre kazni. Mamka pazite, in ne govorite nocoj več o zajčjej pečenki, sicer Vas moram čuti z uradnim ušesom!

(Dalje prihodnjič.)

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

V.

Potem ko je voda zginila v Zadnjem kraji, ne traje več osem dni in zadnje mesto, na katerem je še voda, usahuje. To mesto so Levišča, kraj ravno pod vasjo, ako gledaš z Otoka proti Slivnici; rekel bi, da je to Otoško pristanišče. Voda se vidi samo še nad Jamami, ki niso prerastene s trsico. Kakor so iskušeni ljudje, vender niso gotovi, da bi jih ne motilo v tem, kedaj ravno bode šla voda v dno. Čuješ razna mnenja; jutri, pojuternjem; vse je pa pripravljeno za ta trenutek. Posebno ako so vroči dnevi in brez sape, čuden se duh širi okolo Otoka. Voda je sparjena, rib na stotine centov se je uže polovilo pri drugih jamah, posebno pri Kotlu v Zadnjem kraji. Ako niso vozovi pripravljeni, da jih takoj odpeljejo, osmradijo se; manjše uže tako ostanejo, ker jih nihče ne pobira. Tudi povodna zelišča in rastline ovenijo, trsica se razgreje in neprijazen vtis vse to dela na človeka. Jaz sem bil navzočen 1871. leta; bilo je neko soboto popoldne, ko so šla Levišča doli. Dve leti ni jezero usahnilo in torej je bilo to leto rib, kolikor jih še niso ljudje pomnili. Računilo se je, da tega leta je šlo iz jezera do tisoč centov rib in samo zadnji dan na Leviščih, da so jih pobrali do 400 centov. Prišel sem na Otok ob 1. uri popoldne in okolo pete popoldne je bila voda doli.

Od vseh vasij je prihajalo ljudstvo z vrečami, zmerom ožji je bil krog okolo jam, ki so bile kakor vselej v tej priliki z mrežami obdane. Čim bolj se je voda stiskala, tem bolj so se ribe gostile; pri mrežah so jih kar zajemali in ko so bili čolni napolnjeni, spravljali so ribe na suhem na kupe ravno tako kakor krompir na njivi,

dokler zopet voz ne pride. Posebno zadnjo četrto ure, ko je do jam pritisnilo tudi ljudstvo, ki je mej trsico in po suhem ribe pobiralo, bila je tam gnječa, vpitje in grabenje, kakor bi šlo za zlato, ne za ribe. Hitro so bili tudi še čolni na suhem, še par minut in tudi kotline okolo požiralk so bile prazne in planilo je ljudstvo vanje in na ribe, kar jih ni voda s seboj pod zemljo odnesla!

Kakor vsaka posebna priroda prikazen človeka probudi iz navadnega mišljenja in vedenja, tako prevzame ta prikazen, ko jezero gine, gledalca, še bolj pa ribje nabiralce. Strastno se podijo eden pred drugim za ribami, bolj in bolj jih mineva čut sramote, toliko pri moškem kakor pri ženskem spolu; bolj s početka se sliši še smeh in šala, proti zadnjemu pa le groženje in vpitje. Zastonj bi se silil, ko bi hotel o tem dogodku kaj lepega, mikavnega pripovedovati. Ko je bila katastrofa končana, gnjusilo se mi je skoro rib in umazanih ljudi in prav dobro mi je dejalo, ko sem se šel onokraj Otoka proti gozdu sprehajati. Na večer mi ni šla v slast ni jed ni pijača, vse mi je po ribah smrdelo. Do kasne noči še ni bilo miru na Otoku; nisem dobro spal, nego zgodaj sem vstal ter šel gledat ali je res jezero suho.

Suho je bilo in ravno pred menoj se mi je videlo tako, kakor bi gledal na bojišče prejšnjega dné. Čolni na suhem kakor popuščeni kanoni, trsica in big potrta, kakor bi se bili konjiki po njih pojali in neštevilno vran in mej njimi drugih takih ptic z enakim namenom kakor te, gostilo se je z mrtvimi ribami in drugimi živalimi, ki jih je suša pomorila.

Šel sem s psom po trsici in polovil in postreljal nekoliko rac ter čudil se velikemu številu bolj mladih ribic, ki so mrtve ležale. Na Plučnikih, mestu blizu Levišč, ostalo je nekoliko mokrote in sem ter tja kaka lužica. Tod je kar mrgolelo malih ščuk in šlajnov in tudi večje ribe so se še nahajale. Bolj velikih, ki so bile še žive, bil sem nabral pohajaje gotovo več ko 20 funtov ter jih skladal na kupec, da bom koga ponje poslal; v tem zaslišim šum po trsici in Vragov boter so prišli z veliko vrečo nabirat malih rib, kakor so deli, za svet, ki se bode prišel popoldne na jezero za košnjo trsice poganjat in kateremu se ustreže z malimi ocvrtimi ribami. Njemu sem tudi svoje izročil ter šel proti domu. Suho jezero in toliko mrtvih živalij mi ni bilo po volji. Premišljeval sem po poti, koliko bi bilo vredno, ako bi se jezero moglo za zmerom osušiti.

VI.

Kar je še trsice in biga po Leviščih in okolo brega, ljudje pokosijo in potem je jezero gladka ravnina in ako huda suša pritisne, da trava orjavi pa se spremeni v puščavo. Mesto po cesti skozi Martinjak in Grahovo, pelješ se lahko od Cirknice čez vas Dolenje jezero, dalje po tej ravnini do vasi Gorenje jezero in od tam dalje v Loško dolino. Skoro brže se pride in posebno po jezeru se je prav prijazno voziti, ker je pot bolj gladka kakor po zvoženej cesti in ni prahu. Čudno se bode marsikomu zdelo in tudi meni se je, da, kakor hitro voda iz jezerskih tál mine, so ta takoj suha in trda, ko bi vender vsak sodil, da ostanejo mehka in močvirna.

Kakor sem omenil uže, preleta takoj potem, ko jezero usahne, neizmerno dosti ptic, posebno vran, po tej ravnini. Toda kadar so ostanki pobrani, umakne se vse za živežem, samo velika krdela rac se še vidijo po strugah in ob njih, po katerih še voda teče, a približati se jim ni mogoče, ker vedno jih dosti na suhem in nad bregom čepi, ki odletijo z drugimi vred, ki so v bolj globokej strugi na vodi, predno se toliko približaš, kar strel doseže. Le prav zgodaj na jutro, kadar so vse na vodi, primeri se časih, da jih človek zaleze. Pozna se pa več ali menj po vsej Kranjskej, kadar jezero popolnoma usahne, kajti race se raztepo na vse kraje, koder še vodo nahajajo, posebno na ljubljansko močvirje se jih dosti preseli. Male krepelce se ob takem času na Pivki celo po kaličih ob vaseh nahajajo; sam sem jih uže na Gorenjej Pivki, na Batki lokvi in Kalških kaličih streljal.

Polovljene ribe ljudje posolijo in jih suše na solnci, a največ na dimu, in meni so se zdele bolj ukusne nego óne iz uže sparjene vode. Na pol suha riba, pa samo nekoliko na žrjavici opečena, dober je prigrizljaj in priporočljiv taistim, kateri jo imajo s čim zaliti, kajti sol in riba sta faktorja, ki zahtevata močo. Kar še rib po strugah ostane, te tudi zdaj še némajo miru. Trnik, mreža, sak, vse te priprave so vedno nad njimi, in ako suša hudo pritisne in dolgo traje, polové se skoro vse, kar jih ni šlo z vodo pod zemljo.

Da se ribe z vodo pod zemljo pomaknejo, prepričan sem po tem, da se je tudi po najbolj suhem letu nabralo čez zimo zopet dosti in zmerom tudi prav velikih rib. Kar je pa govorjenja o racah, ki baje z vodo vred tudi pod zemljo zginejo in o katerih vé posebno Valvazor dosti pripovedovati, na tem ni nič resnice. Miha je vedel o takih racah dosti pripovedovati, Anže, gotovo najbolj izkušen v teh

zadevah, pa ni nič verjel in nič vedel povedati o njih. Sploh postane jezero o suši bolj pust kraj in le gozdna stran ga še zalša, življenje se še le z vodo vred zopet prikaže.

Dasiravno sem rekel, da ni moj namen pisati o leži in čudnih prikaznih na tem jezeru, hočem vendar samo to omeniti, kako občuten je ta svet za močo in kako daleč seza okraj, ki vodo v jezero oddaje.

Bilo je leta 1877. uže proti jeseni in suša velika. Studenci in tudi taki, ki so najbolj vztrajni, ponehali so in dežja je vse želelo. Popiha južna sapa in zavleče se nebo in dober dež se ulije popoludne, ali uže na večer se sapa zasukne in zjutraj je bilo jasno. Peljal sem se na Bloke in ko gledam proti jezeru, vidim breg, ki se vleče od Obrha mimo Gorenjega jezera popolnoma zalit in skoro da bi se bila hotela voda pri Behli čez ravnino razlivati. Začudim se temu, ogledujem na Blokah vse studence in vsako vodico ali niti najmanjšega znamenja ni bilo nikjer od minulega dežja. Tudi ko se vračam v Loško dolino, šel sem takoj ogledavat Loški Obrh, ki se pri Danah v zemljo pogublja, a ni bilo niti kanca več vode kakor zadnje dni poprej, a vendar je bil jezerski Obrh, ki izvira komaj pol ure od Dan, poln in do vrha napet. Govoril sem z ljudmi o tem, ali vedel mi ni nihče kaj povedati, nego ponavljati to, kar se tudi v Valvazorji bere, da v Jezeru se voda prikaže, če le okolo Snežnika grmi, in dosti resnice je v tem govorjenji, kar se vidi iz sledečega.

Prehodil sem do malega vse gozdove od Javornika dalje in okolo Snežnika in še dalje doli po Hrvatskem, a v nobenej dolini, v nobenem jarku ne opaziš niti jedne struge od vode razrite. Bil sem v hudih nalivih v gozdu, ali kakor hitro je dež nehal, tudi po tleh nisi več vode videl: s proti gine, ne napolni se noben kalič, po nobenej strugi voda ne teče.

Iz tega se lahko sklepa, da vsa tla po teh hribih puščajo in da pod vsemi so votline, ali pa prav mogoče tudi podzemeljsko jezero, katerega glavni iztok je Obrh pri Gorenjem jezeru. Ako torej tudi še onkraj Snežnika hudo dežuje, v tem ko po jezeru solnce sije, mogoče je, da nagloma voda pridrvi, kar se tudi večkrat zgodi. Tudi o priliki, o katerej sem govoril, povpraševal sem, kod je bilo kaj več dežja ter pozvedel, da onkraj Snežnika proti Klanemu je bilo več dežja kakor takraj hribov. Čudno je pri tem, da najbolj občutne oduške ima podzemeljsko jezero ravno pri Cirčniškem jezeru, ko je vendar dosti bližnjih dolin takraj in onkraj Snežnika, vzemimo Loško dolino, v

katerej tudi iz več jam voda izvira, in vender, kakor sem omenil, nikjer se ni poznalo dežja, samo jezerski Obrh je bil napet. Vsak, ki kraje pozna, bode sodil, da voda, ki pri Danah v Loškej dolini ponikuje, onkraj hriba pri Obrhu zopet izvira, in vender jezerski Obrh v suši popolnoma preneha, a Loški nikdar ne, in napne se Jezerska struga ravno od Obrha doli o priliki, ko Loška niti konca več ne kaže.

To bodi v premislek tudi taistim, ki o naših podzemeljskih vodah pri vsakej vedó, kje se v zemljo pogublja in kje zopet na dan prihaja.

Zgodovina slovenskega slovstva.

Spisal in založil: Julij plem. Kleimayr, c. kr. profesor v Kopru. 1881. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

(Dalje.)

Od prijatelja sem slišal in zatorej zadnjič pisal i v „Ljubljanskem Zvonu“, da so Veselovo romanco „Die Tanne auf Rauhenack“ bile Nemškega Gradca novine „Der Aufmerksame“ razglasile 1820. léta v 51. číslu, — in to je res, ter da se je bila v istih novinah 1831. léta v 45. číslu ponatisnila njega balada „Kurth von Roseck“, — a to ní res. Ponatisnena je bila ta balada 1821. léta v 45. číslu rečenih novin, kakor uči „Kres“ v letošnjem 8. snopíči na 476. str., in kakor mi tudi pripoveduje iz Nemškega Gradca poslan dopis vrlega, a meni po vse neznanega Slovena, kateri se imenuje samó „čítatelj Zvonov“. Bodi prijaznemu gospodu iskrena hvala, ker mi je vrhu tega i na tanko prepisal obé zgoraj oménjeni pesni ter mi s tem svojim trudom pokazal, da je balada „Kurth von Roseck“ v novinah „Der Aufmerksame“ res od kraja do konca predelana, kar sem nekakó tudi sam uže poprej slutil, in da romanca „Die Tanne auf Rauhenack“ poje o graščaku Warboniku (Vrbovniku), zeló mogotnem, bogatem in srečnem vitezu, imejočem prijatelje, blage otroke in čudovito krasno gospó, katera ga je dolgo ljubila od vsega srca, ali pozneje da se je ona vender le strastno zagledala v nekoga družega in za tega delj svojega moža otrovala do smrti. Ali takój potem se grešnica yzdrami in v groznem kesánji z grada skoči v globoko brezno ter se ubije. Za svoje zločinstvo je bila obsojena, strašit hoditi iz groba, doklédar vrhù visocega stolpa nje gradú ne vzraste velíka hvoja, katera dšské podá v zibel ónega deteta, ki ga je božja pravica urekla

v nje izbavitelja. Hvoja nad podrtinami uže raste, a posékana še ní. —
Do tod gre pesen, katere začetek slóve:

Wehe, wen das wilde Wogen
Wüster Lust zur Sünde riss,
Zehrend Gift hat er gesogen,
Und der Rächer kommt gewiss. —

Seht ihr dort die stolzen Trümmer
An den waldumkränzten Höh'n,
In des Abendgoldes Schimmer,
Dicht mit Moos bewachsen steh'n?*)
Und den Thurm sich hoch erheben,
Und die Tanne dicht und gross
Ueber seiner Mündung schweben,
Wo sie aus den Steinen schoss? itd.

Tudi tukaj slišimo jedinega Schillerja!

Kakor smo uže dejali, Koseski se je v cvetu svojega života učil samó nemškemu jeziku in slovstvu, a ne slovanskemu; ali vendar je začel pozneje, v zreloti moške dobe, prepevati i slovenske pesni, v katero delo ga zatorej ní mladost priganjala z notranjo silo plamenečega srca. Take pesni mogó biti le umétalno proizvedéni stvóri, a ne samorašči plodovi; kajti Koseskega slovenski, od nemške matice preloženi sonet nam se po tencem pregledávanji zdí le podobnejši kacemu na pol šalívemú poskusu, nego li ozbiljnemu naménu, zaradi česar imamo od njega v tej dóbi potem še obilo nemških pesnij, a slovenske nobene. Ali ne tajimo, da tega zopet ní samó on kriv, nego kriva je še bolj tedanja béda, katera je tudi Preširna prinúдила v nekoliko proizvodov nemškega jezika. Videli smo i to, kakó je mladenič Vesel uže zgodaj razumel, da se za njega nemške poezije nihče ne méni ter se po vsej priliki ne bode nikoli méniti hotel. Necemu družemu Slovenu, od Koseskega mlajšemu, ki se je časi tudi rinil mej nemške pesnike, slišimo da je rekel Anastazij Grün: „čemu silite v Nemce, kateri so na prôstrano morje svoje književnosti postavili uže brez čisla velikanskih ládij s ponosnimi jádri in z visokimi stéžnji? Ostanite domá, in prepevajte Slovenom, kateri ne bodo niti ribarskega čolnička prezirali.“ Takó nekako je utegnil i Koseski misliti. Prišlo mu je zatorej pológoma na um, prebegniti k svojim rojakom nazaj, kder ga morebiti čaka večja slava, nego li mej oholimi Tevtoni. A Slovenom se je v pesnih uže pred njim bil oglasil Vodník, in tudi „Krajnska Čbelica“

*) V novinah „Der Aufmerksame“ je čitati: stehn.

je potem od 1830. do 1833. léta v štirih zvezkih *) prišla mej ljudi ter svétu pokazala Preširna, kateri je nam ustvaril pravi pesniški jezik. Ní se dvojiti, da je Koseskega nekoliko oplašila „Čbelica“, ker je čutil, da nikakor néma v sebi tega, kar je v Preširnovih pesnih jelo obajavati vse, ne le samó rojakov, no tudi ostale Slovane; a mož prihodnje slave ní za tega delj odčajal, nego tiho je morda úže poprej in tudi pozneje slovenske gránese delal z orodjem, kakršno si je po nenaravnem poti bil trudovito osvojil, o čemer smo úže govorili, ter še dolgo je mudil, predno je ozbiljno stopil mej naše pesnike. Po vsem tem ní težavno razumeti, zakaj nam je Koseski na domačem Parnasu, kakor neka do konca tuja, neslovenska prikazen, ter zakaj je trdo molčal, kolikor je znano, célih 23 lét, namreč od 1821. do 1844. léta, in stoprav zdaj, v 46. létu od svojega rojstva, rekše v 4. dan kimavca 1844. léta, po „Novicah“ razglasil v šestomerih in petomerih zloženo svojo pesen, zvano „Slovenja presvitlimu, premilostljivimu gospodu in cesarju Ferdinandu Pervimu, ob veselim dohodu njih veličanstva v Ljubljano.“ Udaril je ž njo, kakor v „Glasniku“ 1868. léta na 134. str. velí Stritar, ob véliki zvon, ki se je razlegal daleč okrog po slovenskej domovini. — Pripovedujejo, da so nekateri Sloveni z veselimi solzami čitali to pesen, ter nje jezik imenovali „hochslovenisch“, presunila da je mnoge bolj od najlepšega dela Preširnovega, silneje od samega „Krsta pri Savici“. Koseski se je bil mahoma proslávil, in s tem ohrabrén potem naglo po „Novicah“ dajal mej ljudi svoje prelóge, úže poprej dodelane: „Gróf Habsburgski“, „Orjaška jigráča“, „Pesem od verliga možá“, „Divji lovec“ itd. — Čislani in težko pričakovani, ter kadar jih dolgo ní bilo, težko pogrešani so bili plodi Veselove muze. Starejše in mlajše so stresali in vnemali, navduševali, elektrisovali.“ („Novice“ 1868. léta v 16. číslu na 127. str.) Ní se čuditi, ako so úže 6. listopada 1844. léta iste „Novice“ prinesle pesen „Gospodu Koseskitu (sic!) pesniku ‚Slovenje‘,“ v kateri gospod — n povprašuje:

Z pevsko slastjo — ktera Vila

Te je v zibki nadahnila,

De, ko vdari Tvoja lira,

Vsaka druga slast umira,

V njene glase vtópljena?

Če tudi smo pesen, zvano „Slovenja cesarju Ferdinandu“, poprej imenovali najboljši Koseskega „svoj“ umotvor, vendar ne tajímo, da ima i to delo napake. Jezik je res posebno zvenceč ter kaže sploh menj pég in

*) „Krajnske Čbelice“ 5. zvezek, v dézel poslan 1848. léta, ne spada semkaj.

híb, nego li je našemu pesniku navada; a jezik še ní vse, nego samó posoda pesnikovih mislij. Zlasti čudno se zdí vsacemu, kakó li to, da v tej pesni „Slovenija“ ničesar ne vé sama o svojih činih starodavnih, dorimskih in rimskih vekov? Treba je, da jej pride na úho šepetat „ponosna Kliona grekinja“, ter kadar jo ta poučí, da je slovenska zemlja uže v trojanski boj dajala jeklo, ter da je naše strele macedonski Aminta poznal in tudi breg Arbelski priča bil slovenske močí itd., potem stóprav i „Slovenija“ sama glavo po konci vzdigne ter zapoje vesela:

Zdaj, ko junake spoznam, velikane hrabrosti svoje,
Vname se v sercu ko blisk vrednosti lastne mi čút.

„Slovenija“, ki je stvorila sijajne čine, vender ne vé, če je res kaj stvorila! Kakó je to? Saj menda ní mesečna tavalá po svétu? Ali morebiti imamo pred seboj le skrito, ostro nabrušeno ironíjo, rogajóčo se ónim, ki mislijo, da Slovenci uže od nekdanj prebivajo tod, koder jih še denes vidimo? Ironíja zopet ne bode, ker so besede ozbiljne ter nedeljske od kraja do konca, in tudi zató ne, ker se je baš ta pesen Koseskega porodila iz óne, v katerej nahajamo besede:

Od prvega tukaj
Stanuje moj rod,
Če vé kdo za drugga,
Naj reče, od kod?

Kdo je pel te besede? — Vodník v „Iliriji oživljenej“; a ta mož je trdno verjel, da je slovensko pleme uže pred silnimi Rimljani živeło po teh zemljah, katere ima še zdaj, kar nas tudi učí, da ní bil Koseski prvi, ki je „pripisoval narodu slovenskemu neko preteklost, o koji zgodovina še ni odločilne besede govorila“, kakor je podoba, da se g. Juliju pl. Kleinmayru dozdeva na 156. stráni „Zgodovine slovenskega slovstva“; — Koseski si je to le osvojil od Vodníka. Dejali smo, da je porodu te pesni Koseskega bila v pritko „Ilirija oživljena“. Res je. Vodník „Ilirijo“ postavlja pred cesarja (Napoleona), a Koseski „Slovenijo“ tudi pred cesarja (Ferdinanda); ali „Slovenija“ in „Ilirija“ značita le slovenski narod, in zatorej stá obé jedno ter isto. „Ilirija“ Napoleonu pripoveduje svojo staro in tudi novéjšo zgodovino, a vse to razklada i „Slovenija“ Ferdinandu, samó da Koseski nje povest po ljubljennem običaji razteza, kolikor se dá. No glavni razloček mej obema je ta, da Vodník čúti, kar poje v svojih kratkih gránesih, a Koseski se v dolgih šestomerih le dela, kakor bi kaj čutil, ter da je Vodník skópóma naštel samó nekoliko zgodovinskih dejstev, a Koseski nakopičil toliko zgodovinske, zeló košato

nabrécane rázlake, da je i to zopet velíka hiba, ker pesen ječí pod ogromno težo nečíselnih imen. Po vsej pravici moremo Vodníkovo „Ilirijo oživljeno“ zvati vsaj zamétek (Embryo), iz katerega je nastala pesen Koseskega. A vprašal bi kdo: kakó li, da tega še nihče do zdaj ní opazil? Odgovor je legák: zató ne, ker se malo kateri ozbiljno trudi o našej književnosti, a vrhu tega je tudi Koseski s ponosnimi šestomeri lice Vodníkove pesni prestvaril od kraja do konca ter nje prosto misel tu nekoliko pre naredil in tam zopet na vse strani také razdaljšal in raznovrstno okítíl, da se zdaj od svoje prvobitne podobe razlikuje, kar se najbolj more. Ali ta pesen kaže vender v svojih izrazih takšno krepost in gladkobo po nekatera mesta, do kakeršne se je Koseski pozneje le malokdó zopet mogel vzpeti, in za tega delj bi se morebiti dalo misliti, da je zdelana v mlajših létih pesnikovih, a ne stoprav o Ferdinanda cesarja dohodu v Ljubljano. Mogotno bobnečí, v posebnem zvenku zloženi proizvod ima za tega delj res nekaj v sebi, kar je nekatere izmej Slovenov také premamilo, da so Koseskega do nebes povzdigovali ter slavili ga nad Preširna še potlej, kadar je njih ljubljenec kar dalje tem globoče padal. A padati je začel takéj po svojem prvem umotvoru. Kak razložek mej „Slovenijo“ in mej „Grofom Habsburgskim“! Zató se dozdeva, da je mej tema proizvodoma dalje časa minolo. Pri Koseskem je sploh treba ločiti dve glavni dóbi. Prva je bila še pred 1844. letom, kadar se je na tihem pripravljál, in šla je do njega bolezní, rekše do avgusta méseca 1852. léta (pogledi v „Novice“ 1852. l. na 272. str.), a drugo je šteti od bolezní. Umeje se, da ima prva najboljša dela, ki v njega knjigi sezajo do 124. strani, samó da je pridéti k njim zadaj še „Divico Orleansko“, „Mesinsko nevesto“ in „19. spev Homerove Ilijade“. Tudi je opómeniti, da na tanko ne vemo, koliko „Visoke pesmi“ je bilo zvršene úže v prvej dóbi, a koliko v drugej; morebiti v prvej le „Uvod“ in z njim vréd óno, kar ima v „Raznih delih“ čísló „I.“ in čísló „III.“; a kar nósi v rečenej knjigi čísló „II.“, ter tudi ostali kosovi do konca pesni, — vse to je, mislim, pozneje stvorjéno. Ali kolikor je „Visoke pesmi“ stoprav iz „Novic“ prenatísene v „Razne dela“, to je Koseski potlej óndukaj često pokvaril, a ne popravil. (Primeri „Novice“ 1850. l. na 35. in 13. str.)

Poprej smo rekli, da pesniku jezik ní vse, nego le posoda njega mislij. Vender je tudi jezik zeló imeniten. Zatorej so se z gladkim in pravilnim govorom trudili prepevati od nekđaj vsi pevci prve cene. Ali jezik je še posebno tehtovit ónemu pisatelju, kateri do malega samó

prelaga, hoteč pokazati, da i njega beseda more čisto in pravilno pripovedovati, kar so ustvarili največji duševni velikani drugih narodov. A kakšen je Koseskega jezik? Uže pred menój so ga ozbiljno grajali drugi, in rekel sem tudi jaz, da se ž njim dela slovenščini sila. Zdaj pregledimo tanje, kde so ti grehi? A primere jemljimo samó iz prve dóbe njega književanja.

1) Koseski pogrešno sklanja samostavnike in zlasti pridévnike: *čudov*, gen. plur. (namesto: *čudes*); v *junaškemu* (nam.: *junaškem*) mozgu; sovražniku *strašnim* (nam.: *strašnemu*) itd. itd. 2) Pogrešno spreza glagole: *razumiti* (nam.: *razuměti*); *menovati* (nam.: *menjevati*); *trepeč*, *zitternd* (nam.: *trepečóč* ali: *trepetajóč*); *otevši* (nam.: *otímši*); *gromivši* (nam.: *grmevši*); *obhodši* (nam.: *obhodivši*); *nasiten* (nam.: *nasičen*); *utruden* (nam.: *utrujen*); *klicaje* (nam.: *kličé* ali: *kličóč*). 3) Rabijo mu krivi slovniški obrazi: *nek*, *quidam* (nam.: *neki*); *druj*, der andere, der zweite (nam.: *drug*, *drugi*); na *vo dje vi* glas (nam.: na *vójev* glas, kajti srbski ta beseda slóve: *voj* m., ali: *voja* m., der Führer, a temu bi ustrezal jedini slovenski obraz: *voj* m., ali: *voja* m., a ne: *vodja*, kakor so zdaj vse vprek začeli pisati); — glavo *ziblje* star (nam.: *z glavo* maje *starec*) itd. 4) Nápak dela besede: *srebroraven*, adj., wie Silber blinkend; *žerjaven*, adj., feuerfarbig; *pogin*, der Untergang, in takó zdaj za njim pišó i drugi, malo ne vsi, (nam.: *poguba*); *sklen*, das Glas (nam.: *steklo*); *jež* in *peš*, zu Ross und zu Fuss; *skoz tern* in *zern*, durch Dorn und Korn itd. itd. 5) Nápak sestavlja besede: *svetivanored*, Johanniterorden; *skalosteza*, Felsensteg; *pepelognus*, ein scheusslich Grau; *luskoklep*, Schuppenpanzer; *morželeč* adj., mordgierig, a poleg tega piše Koseski i nárazno: *hrepeneče* mor se vležejo (*živali*), — in zatorej kaže, da njemu beseda: *mora*, f., znači: der Mord! 6) Nápačen spol daje nekaterim besedam, na pr.: *stern*, *kál*, der Keim, berst, die Knospe, dlan upotrebljuje v moškem spolu, a ne v ženskem, kakor je brez dvojbe jedino prav; tudi piše: *spotik* m., der Anstoss (nam.: *spotika* f.), *ukaza* f., der Befehl (nam.: *ukaz* m.); *derhal* m. (nam.: *drhal* f.). 7) Nápak mu rabi I. dejstveni deležnik minolega časa namesto dejstvenega deležnika zdanjega časa, na pr.: *gromivši* bliža se (nam.: *grmeč*). Tacih pomot in hib je Koseski polu od kraja do konca. 8) Krivo upotreblja ter nápak stavi razmérnike: iz *noge* (nam.: *z noge*, ali: *raz nogo*) potegniti *obutev* (prav je le: *obútal*, *obúтали* f.); *prijaznih* iz *ust* (nam.: iz *prijaznih ust*); *razpotja* vprek (nam.: *preko razpotja*); *soncu* okoli (nam.:

okolo solnca); leonu v krog (nam.: okrog lêva). Tudi tega ves mrgolf Koseski, posebno v proizvodih druge dôbe. Na 117. str. „Raznih del“ poje:

Zdravje scer tvoj vedni dar nam bodi,

S tem pa tih in zadovoljen čut,

Vzame *ki* kar koli se prigodi,

Tvoj *za* dar, ne za naključbe but. (sic!)

9) Daje besedam kriva značila, na pr. pošast mu je sploh „das Ungeheuer“, „Scheusal“, a po resnici ta beseda znači samó ponočni strah (Gespenst), ker „pohaja“ ali hodi okrog: pošíd-, zaradi česar i Nemeč govori: es geht um, kadar pripoveduje, da hodi strašit. V Koseskem tudi čitaš: v sopehu vojne (keuchend im Gefechte); govoričen adj. (nam.: govorèč); levičen adj., link (nam.: lévi) itd. 10) V besedah izostavlja notranje samoglasnike: Nemeč, venc, skira, žvinče, pesk, scer, zlo adv., sehr (nam.: zeló); palca f., der Stab (nam.: palica); znamenje (nam.: znamenje), clo, kobilca itd. itd. 11) Repe seka besedam, zaradi česar ga je karal uže i Stritar, na pr.: slov, das Wort (nam.: slovo); zlom (nam.: zlómek); skor (nam.: skoraj); znam (nam.: znamenje); tak adv. (nam.: takó); dol adv., herab, hinab (nam.: dolu, ali: dolí); nasprot (nam.: nasproti); opom (nam.: opomín) itd. 12) Nepotrebno meša hrvatske ali srbske besedne obraze: diva, divica (nam.: deva, devica); napuniti (nam.: napólniti); hýje (nam.: hče, ali: hoče); posvetjen (nam.: posvečen, geheiligt); medju, zwischen (nam.: meju, ali: mej), poleg česar ima tudi: med, in: medi (poslednje lice te besede je po vse krivo.) 13) Nepotrebne tuje besede zaséva v slovenščino: doneti (nam.: zvenéti), kinč, oproda (der Knappe). Posebno sta se glagol „donéti“ in ogerski plevél „kinč“ takó zarila v jezik, da ju ne bode z láhka izruvati. 14) Kar se dostaje skladnje (sintakse): a) Koseski v začetek stavkov deva drobne besedice: me, te, se, ga, je itd., na pr.: ga ni sram; je mašne bukve vzal itd. itd.; b) ne vé, kakšen sklon hoče ta ali ón glagol imeti, na pr.: išem klasje (nam.: klasja); gospó sem prašal (nam.: gospé sem vprašal) itd. c) Koseski često grdo nemčuje, na pr.: ko vidi iti ga (nam.: kadar ga vidi gređočega, ali: idóčega; kajti po glagolih: slišati, videti, čuti, čutiti hoče naš jezik imeti samó deležnike, a ne tevtonskih nedoločnikov). Takó nemčevalen je i ta Koseskega stavek, če ne še bolj: bledeti jo vidi in pasti tje (v Schillerji te besede slovó: sieht sie erbleichen und sinken hin), a pravilno bi se reklo: vidi jo, kà obledéla pada. Jednako nemčevalna so ta Koseskega mesta: pri Bogu (nam.: za Boga); zna biti (nam.:

more biti); v nesrečo dans zadeti znaš; proti volji solza teče (nam.: po sili, kakor poje i Preširen); prosi za odpust (nam.: odpusta prosi); ima za njo le oči (Augen hat er nur für sie); le v cerkvi (sem se mudíl) nekaj, za moliti; votlo (hohl) v turnu klenka bron (nam.: zamolklo); čas imaš (nam.: utegneš, ali: imaš kedàj); od kod prideš? (nam.: od kod greš? ali: od kod si prišel?) Poslednje grdo nemčevanje posebno rabi slovenskim tržanom ter meščanom a z njimi vred i našim učenim pisateljem. Mej nemčevanje trebè tudi šteti hibne rođilnike jedinstvenega čisla, katere Koseski upotreblja malo ne namesto vsacega družega sklona: (Fridolin) je stregel pridno vsih stopin*) (nam.: vedno ter povsod) Savrenski kneginji; kakor de bi htel (ogenj) puhteči bega silnega (nam.: z begom silnim, ali: v begu silnem) v oblak sabo vzeti zemlje tlak; pokliče sledečih slov (nam.: s temi slovesi); kdo v led in srež valovje vkuje, da kamnja zid in tlak veljá? (nam.: da je trdo, kakor zid s kamenja in kakor tlak); (Stari Sava) pokojne duše spí (nam.: s pokojno dušo); (konj) kobilci v kljub poskoči slè (nam.: od slè, ali: od veselja); z oklepam bojnim klobučine ovit je (neki vojščak) šestkrat bil. — Te „klobučine“ jaz ne umejem! Take napačne rođilnike zdaj v slast upotrebljajo toličko da ne vsi naši pisatelji, kakor so se naučili od Koseskega, v katerem 15) nahajamo časi napake ali nezmisel tudi zaradi štike (rime), na pr. v „Divjem lovci“ na 21. str. „Raznih dél“ čitamo: de bi vampu (sic!) tvojih (sic!) krav sam krog in krog prirasen bil, in s tabo babe vsih težav. — Kdo so te babe? Nemška Bürgerjeva matica tukaj govori: und jede Vettel noch dazu; — na pevski skus, na skus vozniški, ki na Korintskim bregu griški národ edini vsih plemen. (Gríški nam.: grški zaradi stike); v gortanu (nam.: v gortanu) černimu obób| grozijo rajde ojstrih zob. — Kaj znači: obób? Schiller („Der Kampf mit dem Drachen“) ima v tega mesto: aus dem schwarzen Schlunde dräun | der Zähne stachelichte Reih'n; — bil je (zmaj), ko peklerska vraža, | pred pragam božje hiše straža, — a Schiller tukaj govori: so hielt er, wie der Höllendrache, | am Fuss des Gotteshauses Wache, — in zdaj vémo, da je vraža Koseskemu isto, kar zmaj! Tacega je premnogo v tem pesniku. 16) Časi nikakor ní uganiti, kaj bi Koseski rad povedal, na pr. na 71. str. „Raznih del“ čitaš: pošast, ko živo v dušo piči, | prepri zbudí, pogin prisiči.

*) Stopin je namesto pravilne pisave: stopinj za tega delj, da se ujemlje v stiki z besedo: Fridolin.

— Kaj je: prisíči? Vemo, da „sičáti“ znači Slovenom „zischen“, a kakó se je ta beseda semkaj zmotila? Schiller tukaj piše: die Schlange, die das Herz vergiftet, | die Zwietracht und Verderben stiftet. Na 99. stráni „Raznih del“ nahajamo: Davuda smert pomembo trum ovihne. — Kdo to umeje?

To li je pésníšk jezik, vreden preporečila v čítanje mladíni? Ali nabral sem tukaj v náglíci le kolaček hib iz Koseskega; mogle bi se o njih spisati céle bukve.

Zdaj blagovoljnemu čitatelju še povédimo, kakó v novinah, zvanih „Archiv für slavische Philologie“, v V. zvezka 4. sešitku na 675. str. gosp. profesor Jagíc govóri o Kleinmayrovi „Zgodovini slovenskega slovstva“. — Ta učenjak piše: knjižica je odmenjena potrebam učilniške mladine ter potrebam navadnega čitateljstva; zatorej nemamo pravice, od njé pisatelja mnogo zahtevati. A čim izvestneje baš taki ljudjé radi verjemó, kar čítajo, tem bolj je graditeljem „po domače“ spisanih knjig dolžnost, pazljivim biti, da neresnice ne pripovedujejo za resnico. Ali žal, kà se zdi, kakor bi gospod pl. Kleinmayr sam bil še zeló potreben uka o tem, o čemer druge poučuje. Naj v poskušnjo dam nekoliko dokazov: na 6. str. čítamo, da ruski govóre „Veliki Rusi, Mali Rusi in Rusini“, a češki da govóre „Čehi, Moravljani, Slovaki in Lužičani“, ter jednako je zmétna tudi razdelitev slovanskih jezikov od 6. do 8. strán. Da so uže pred IX. vekom Slovani znali čítati in pisati (na 10. str.), na to trdítev bi se pisatelju na voljo morda še pristalo, ako bi nekateri vsaj v XIX. veku bili v tej stvári prišli nekoliko dalje! Na 13. str. smo zvédeli, da je mej vztočnimi Slovani Vostokov našel brez števila naslednikov — o srečna dežela! Pisatelj na 14. str. misli, da je Dobrovský „v rokah imel prepise najstarjéših slovanskih rokopisov“ ter zdelal „zgodovinsko-kritično“ slovnico staroslovenskega jezika. Na 24. str. pisatelj še nič ne vé, da je Zografsko evangelije uže na svitem,*) niti ne, da je dr. Črnčič Asemanovo evangelije razposlal mej ljúdi. Glagolita Clozianus je v déžel prišel po Miklošiči in Kopitarji (v tej vrsti imeni obeh stojita drugo za drugim). Na 26. str. čítamo ta nezmisel (Unsinn): „v glágoljskih spisih druge dóbe je sem ter tja zaradi tega toliko ruščine, ker so glágolci mislili itd.“ Pisatelj je Levakovičeve zeló pozne jezikove poprave raztegnil na vso dóbo. Delavnost Cirilova in Metodijeva se pripoveduje stoprav od 29. do 34. strán, kakor da bi glágoljska književnost (od 23. do 28. strán) ž njima ne imela nič posla, ter na čelo

*) Izdal ga je 1879. l. v Berlinu baš g. profesor Jagíc.

cirilskih spomenkov je postavljeno „Sazavsko evangelije“ ali „Savina kniga“, katero je natisnil „Sreznevskij in drugi“, *) ter se tudi imenuje „Remsko evangelije“. A zdaj se pripoveduje zgodovina Remskega evangelija! Vidimo, da je „Savino knigo“ zaménil sè „Sazavskim evangelijem!“ Po vsem tem si čitatelj more sodbo lahko sam ustanoviti o tega nagrabka (Compilation) resničnosti; le še jedne zanimljive opomnje pisateljeve mu nehčem kratiti. Na 37. str. se namreč od kraja do konca ozbiljno pripoveduje, da so se bili „mnogi mongolizmi“ vgnezdili v cerkveno-slovansko književnost ruske zemlje v tretjej dóbi, katero deva on v začetek XVI. veka.

Nekoliko boljši je „novoslovenski dél“ te knjige, ker tu je pisatelj gradivo imel bliže sebe in se lahko ognil debelih pomot. Ali vender je tudi tukaj sodba o nekaterih pisateljih otročje povelíčljiva ter nikakor ne dognana povsod po jednakej meri. Kaže, da pisatelj o večini proizvodov néma razuma, kar se dostaje njih prave književne cene.

Takó govori g. profesor Jagić, a mí smo uže dokazali ter hočemo še dokazati, da ima i „novoslovenski del“ v sebi zeló kosmate hibe in pomote, katere žalostno pričajo o pisateljevi nevednosti.

Fr. Levstik.

(Dalje prihodnjič.)

*) Besedico „drugi“ je g. Julij pl. Kleinmayr postavil zató, ker je iz Miklošičeve knjige „Altslovenische Formenlehre in Paradigmen“, in to od XIV. do XV. strani te knjige, prepisal vseh staroslovenskih književnih spomenikov imena, kolikor jih v svojej „Zgodovini slovenskega slovstva“ našteva od 35. do 36. strani; a v rečenej Miklošičevi knjigi se na XIV. str. v 8. vrstici od zdolaj gori nahaja tiskovna hiba: „herausgegeben von herrn J. J. Sreznevskij“, namesto: „herausgegeben vom herrn J. J. Sreznevskij“, in zaradi tega je g. profesor Kleinmayr ménil, da je res več mož vkupe ta spomenik dalo na svitlo; a „Savino evangelije“ (ali Savino knigo) je zaménil sè „Sazavskim evangelijem“ zató, ker je ime „Sazavskega (ali Remskega) evangelija“ pómnel iz nekdanjih učilniških klopj, a „Savina kniga“ mu dotlej še nikdar ni bila prišla na úho, zatorej je mislil, da je oboje jedno ter isto in da se je v omenjeno Miklošičevo delo na XIV. str. vrnila debela tiskovna pomota: Sava-evangelium, namesto: Sa(sa)va-evangelium.

Fr. L.

Slovenski glasnik.

Slovensko slovstvo. — Občna zgodovina. Spisal in založil Janez Jesenko. Tretji del: Novi vek. V Ljubljani 1881, vélika 8ka, 224 str. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Cena 80 kr. — Tako se imenuje izvrstna knjiga, s katero je neumorno delavni pisatelj gosp. profesor Jesenko spet obogatil naše šolsko slovstvo ter z njo dovršil svojo tri knjige obsežajočo „Občno zgodovino“, katero najtopleje priporočamo vsem uka željnim Slovincem. Osobito „Novi vek“ opisuje vse važnejše zgodovinske dogodbe do leta 1880. tako mikavno, jasno in točno, da bode gotovo dobro došel vsem tistim, ki se želé v zgodovinskeji stroki izobraziti in poučiti ali svoje v šoli pridobljeno zgodovinsko znanje na novo pokrepčati. Ker nam je isti g. pisatelj uže pred več leti spisal tudi zemljepisno začetnico (cena 60 kr.), občni zemljepis (cena 2 gld.), mali občni zemljepis (cena 80 kr.) in prirodoznanski zemljepis (cena 1 gld.), imamo za zemljepis in zgodovino vse potrebne učne knjige in drugega ne pogrešamo, nego da nam slavna vlada pokaže toliko dobre volje, da veli ta dva predmeta po naših srednjih šolah v domačem jeziku učiti.

Lurška Mati Božja. Francoski spisal Henrik Lesserre, poslovenil Franjo Marešič. Z dovoljenjem visokočastitega Ljubljanskega škofijstva. V Ljubljani 1881, vélika 8ka, 271 str. Samozaložba. Tisk Kleinov in Kovačev. — Ta iz francoskega preložena knjiga opisuje, kako se je Mati Božja pred nekoliko leti prikazovala v Lardu na Južnem Francoskem, kako so se potem godila in kako se še gode čuda. Stane mehko vezana 1 gld., v polplatnu 1 gld. 20 kr., v polusniji 1 gld. 25 kr., in vsa v platnu 1 gld. 40 kr. Po pošti 10 kr. več; kdor vzame 10 iztisov, ni mu treba zanj plačevati poštnine. Prodaje jih prelagatelj g. Franjo Marešič, kaplan v Šentvidu nad Ljubljano in katoliška bukvarna v Ljubljani. Nedavno smo čitali v nemškem listu, da je Lesserrejeva „Lurdska Mati Božja“ sedaj najbolj razširjena knjiga na svetu, ter je v sedmih letih doživela 142 po več stotisoč eksemplarov močnih natisov. Preložena je do sedaj v mnoge evropske jezike. Slovenski prevod se jako dobro bere.

Slovanska Jeka imenuje se 43 strani vélike osmerke obsežna in gospodu dr. Janezu Bleiweisu posvečena zbirka četverospévov in zborov, katere je zložil ter na svitlo dal gospod Fran Gerbič, skladatelj v Cirknici pri Rakeku. Zbirka, v kateri se nahaja 19 četverospévov in zborov za moške in dva tudi za ženske glasove v slovenskem ter nekoliko njih tudi v hrvatskem in češkem jeziku, stane 1 gld., po pošti 1 gld. 10 kr., kesneje se bode delo prodajalo pri knjigarjih po 1 gld. 50 kr.

G. F. S. Vilhar, ravnatelj gradske glasbene škole v Karlovcu na Hrvatskem, oznanja, da hoče na svitlo dati zbrana literarna in glasbena dela pokojnega svojega očeta, slovenskega pesnika in skladatelja Miroslava Vilharja.

Baron Helfert bode v knjigarni Karla Prochaske na Dunaji dal na svitlo knjigo, v kateri bodo v narodopisnem in kulturnem oziru opisani vsi narodi, živeči v avstrijsko-ogerskeji državi. Delo o Slovincih je prevzel g. profesor

Jos. Šuman, a Hrvate bode opisaval g. prof. Jos. Starè. „Vienac“ piše: „Radovat će se svaki patriot, što je opis Hrvata preuzeo vestni prof. Starè, koj nam jamstvuje, da će u toj kolekciji hrvatsko pleme valjano i vjerno biti orisano.“ Tudi mi se radujemo in čestitamo, da sta opisovanje slovenskega in hrvatskega naroda prevzela dva večja moža, oba Slovenca in pospešnika našemu listu.

Opazke, kako je ravnati pri krajnih pozvedbah in komisijonalnih obravnavah o pritožbah po zakonu od 24. maja 1869., 6. aprila 1879., 28. marca 1880., in 30. marca 1881. leta vloženi zaradi napačnega preudarka posameznih zemljišč, gledé tega, ali so dolžna davek plačevati, ali so davka prosta, in zaradi napačne učenitve v vrstilo tarifo. V Ljubljani 1881. 4^{ka}, 21 str. Natisnila Klein in Kovač. Založila e. kr. deželna cenilna komisija za uravnávo zemljiškega davka.

Preširnova „Nebéška procesija“. G. prof. dr. Jož. Pajek je v poslednjem, t. j. 8. snopiči celovškega „Kresa“, na 474. in 475. str. pod naslovom „Nekaj drobtinice iz slovenskega slovstva“ poleg drugega objavil, da hrani g. doktorand Ulrich, odvetniški koncipijent v Mariboru, rokopis Preširnové pesni „Nebéška procesija.“

Kolikor jaz vem, natisnila se je bila „Nebéška procesija“ prvič v V. zvezku „Kranjske Čbelice“ 1848. l. str. 20—24, in kakor kaže pod nje naslovom v oklepu létница 1835, misliti je, da je to nje rojstveno leto. Ponatisnena je potem v „Klasji“ 1866. l. na str. 231—235 po „Čebelici“, in nekatere poprave jej tam nikakor ne delajo kvare. G. Ulrich bi stvoril slovenskemu občinstvu veliko ljubáv in ob jednem koristil slovenskemu slovstvu, ako omenjane pesni rokopis objavi prav od besede do besede. To je tem važneje, ker njega rokopis te pesni ni unicum, kakor svedoči odlomek iz pisma mojega čestitega znanca, nemškega pesnika, viteza dr. L. A. Frankla, ki mi je pisal, zbirajoč gradivo za životopis A. Grünov, lani 19. dné julija meseca poleg drugega:

„Ich finde ein Gedicht „Nebéška procesija“ unter den Schriften Anastasius Grüns vor.“

Nun sind mir, der ich der czechischen Sprache kundig bin, wol einzelne Wörter verständlich, vom Sinn des Ganzen verstehe ich vollends nichts.

Sie können mir eine Erklärung geben, ob das Gedicht ein Volkslied ist, das in irgend e'ner slov. Liedersammlung vorkommt, oder ein Gedicht von einem modernen Dichter.

Eigentlich interessirt mich das Gedicht nur darum, weil es, vielleicht ganz zufällig, in einem von Dr. Franz Prešern an Anast. Grün gerichteten Briefe liegt, welch Letzterer ganz geschäftlich, keinerlei Beziehung auf das Gedicht enthält, und doch wäre es möglich, dass es von Prešern ist, weil es der Empfänger gerade in diesen Brief gelegt hat, was übrigens auch ganz zufällig sein mag.“

Te mnogostranski spomina vredne besede poleg drugega tehtovito dokazujejo, da se nahaja še jeden rokopis „Nebéške procesije“, in sicer v rókah nemškega pesnika, iz katerih bi se morebiti dobil, ako se možu potiplje prava žila.

Zanimivo bi zatorej bilo, če se objavi najprej Ulrichov rokopis, da bi ga čitatelji primerjali s prvim natisom, na katerega jedino se je bilo môci oprati 1866. l. izdajateljema „Klasja“. Izkušati hočem tudi jaz, da dobodem omenjeni drugi

rokokopis „Nebeške procesije.“ Kakor se vidi iz dveh rúzstavek v g. Frankla pismu, zlasti iz poslednje, nádejati se je v primeri z odtisom v „Čebelici“ varijante toli zanimive, da se izplača moj trud. Jos. Cimperman.

Opazka ured. Gospod Ulrih nam je na našo prošnjo drage volje izročil ta zanimivi rokopis, katerega hočemo s potrebnim tolmačem o priliki objaviti.

Preširnova pušica nenatisnena do zdaj, a zapisana z njegovo roko slóve takó:

Izdajávcu Vólkmera fabul in pésem.

Slávo sramóti izdá čénč Vólkmera Murko 'zdajávic;

Njén al' apostel bó lákomen Iskarijót?

Matija Žvanut † umrl je 5. avg. v Trstu v 46. letu svojega delavnega življenja. Matija Žvanut je bil vsestranski omikan trgovec, plemenit rodoljub, velik prijatelj slovenske leposlovne knjige in blag osoben prijatelj mnogim književnikom slovenskim. Bodi mu blag in časten spomin!

Vojteh Ulrih † modroslovec na Dunaji, umrl je letos 6. julija v Kranji. Pokojni je v rokopisu ostavil mnogo liričnih in epičnih pesnij ter tudi dovršeno dramo „Svetoje“, o katerej je znan pesnik slovenski rekel, da je po vse originalna, da, celo genijalna. Literarno ostalino Ulrihovo mislijo v kratkem izdati prijatelji njegovi. Prezgodaj ga je vzela smrt! A. A. Písee.

Jurčičeva ustanova. Narodna slavnost, katero so 7. avgusta t. l. v prid Jurčičeve ustanove osnovali notranjski rodoljubi v Logatci, dala bode okolo 600 gld. čistega dohodka. Tako nam poroča prijatelj v osobinskem pismu. V Lipavi se snuje veselica z istim namenom.

Vjekoslav Klaič, kr. profesor v Zagrebu, Nikoličeva ulica 14, vabi na naročbo svojega dela: „Poviest Bosne od najstarijih vremena do pada Jajca g. 1528,“ ki bode 10–15 tiskanih pol obsežna do 1. oktobra t. l. prišla na svitlo ter bode stala 1 gld. do 1 gld. 50 kr.

Velika nesreča zadela je češki narod. Pogorelo je 13. avgusta prekrasno, l. 1868. osnovano in z ogromno požrtvovalnostjo vsega češkega naroda zidano narodno gledališče v Pragi, katero, do malega dozidano, imelo se je ta mesec slovesno odpreti. Škode je jeden milijon goldinarjev, zavarovano je bilo samo za 275.000 gld. Novih darov po požaru se je nabralo do zdaj uže okolo 446.000 gld. Cesar je daroval 20.000, cesarjevič 5000, mestni zbor praški 500.000 gld. V dveh letih mislijo novo gledališče sezidati.

Nekaj črtic o Rizziji. V predzadnjem „Zvonu“ omenja učeni in duhoviti kritik g. Levstik, govoreč o vrednosti Kleinmayerjeve zgodovine slovenskega slovstva, nemškega pesnika Rizzija. Dovolite, da objavim o Rizzijevem življenju nekaj črtic. Dvanajstleten deček prišel je Rizzi l. 1828. iz Kotoč (Kötschach) na Koroškem v Ljubljano, kjer se je učil do l. 1836. V Ljubljani se je Rizzi učil tudi slovenski ter poznal Preširna osobno. Uže mladenič sprijateljil se je Rizzi z našim pesnikom. Rizzi je v nemškem jeziku pesni zlagal, tudi je več Preširnovih pesnij preložil na nemški jezik, n. pr. „Moč spomina“ — „Die Macht der Erinnerung“, „Mornar“ — „Der Seemann“, ki sta natisnjeni v časopisu „Illyrisches Blatt“ br. 9. in 20. leta 1844. Pisal je Rizzi tudi prav dobro kritiko o Preširnovih poezijah, ki je bila priobčena v „Deutsche Monatsschrift aus Kärnten“.

katero je Rizzi sam izdajal v Beljaku l. 1849. Rizzi je umrl l. 1856. urednik novinam „Klagenfurter Zeitung“. Bil je rojen Nемеc, a vnet za zlogo mej Nemci in Slovenci. Znanemu boritelju za slovenskega naroda pravice na Koroškem, g. Andreju Einspillerju, bil je Rizzi osebno prijatelj. Rizzi je bil netjak ljubljanskega župana Hradeckega, o katerem je pisal dr. Bleiweis l. 1846. životopis. Dunajski „Grillparzerverein“ izdal bode vsa Rizzijeva dela ter mu postavil spomeniško pločo na Metznerjevej hiši v Celovci. (Stari trg 443.). „Slov. Narod“.

„Soror Pia.“ To prelepo slovensko povest dra. Iva na Tavčarja prinesla je zadnje dni dunajska „Tribüne“ v svojem listku na nemški jezik preloženo, a ne imenujōc niti pisateljevega imena, niti jezika, iz katerega jo je vzela. Ako nas tudi veseli, da se nemške novine ozirajo na naših pesnikov^{ov} proizvode, vendar ne moremo odobrāvati, da ne imenujejo pisatelja, s čigar delom so se okoristile!

G. prof. dr. Gr. Kreka nareklo je kraljevo češko društvo znanostij v Pragi za svojega dopisujočega člana.

Dr. Fr. Rački, predsednik jugoslavenske akademije, našel je v vatikanskej biblioteki v Rimu slovanskim učenjakom do sedaj še neznan rokopis, kateri ima jako zanimivo in obsežno razpravo o verovanji in o cerkvi bosenskih Patarenov. Ta razprava bila je napisana za trojico bosenskih velikašev, po veri Patarenov, katere je bosenski kralj Stepan Tomašević l. 1461. poslal bil v Rim k papežu Piju II. Članki vere patarenske razloženi so v 50 točkah. To je do sedaj najobširnejša znana istodobna razprava o bosenskih Patarenih. Dr. Rački je to razpravo prepisal.

Danica, koledar književnega društva sv. Jeronima za 1882. prišel je na svitlo ter se prodaje po 25 kr. Vsebina mu je poučno-zabavna, obilna in lepa. „Danice“ se je letos natisnilo 20.000 eksemplarov.

„Kobna tajna“, tragedija v 5 aktih, imenuje se najnovejše dramatično delo izvrstnega hrvatskega dramatika Matije Bana. Predmet je vzet iz dobrovskega življenja za republike. Tragedija je pisana v verzih in hodi na svitlo v „Slovinci“.

Hrvatsko novinstvo. „Vienac“ našteva, da imajo Hrvati sedaj 11 političnih, 4 cerkvene, 4 leposlovne, 15 strokovnih, 5 vladnih listov in 1 list za detco, tedaj vseh skupaj 40 listov! To je lepo število.

J. J. Kraszewski, najslavnejši romanopisec poljski, spisal je zopet novo povest „Chore duše“ (Bolestne duše) v dveh zvezkih. Ta roman je didaktične vsebine ter v njem se umno razpravlja o življenja najvažnejših vprašanjih, o domačej zgodovini, o prirodi, estetiki v slikarstvu, magiki in poeziji. Da-si je to delo pisano v obliki povesti, ima vendar tudi v znanstvenem oziru veliko vrednost. „Chore duše“ so prišle v Varšavi na svitlo.

„Iz težkih dni“ imenuje se najnovejša zgodovinska povest, katero je spisal glasoviti poljski književnik Teodor Tom. Jež. Roman pripoveduje o težkih dnevih, katere je prebila Poljska od Tatarov in Turkov za vladarjev Janeza Kazimira in Višnjoveckega. Poljska kritika vrlo hvali to povest, ki je v dveh zvezkih prišla na svitlo v Lvovu.

Spomenik carju Aleksandru II. bodo postavili v Moskvi. Umetalniki vseh dežel so povabljeni, da podadē svoje načrte, katerim je odločeno več tisoč rubljev nagrade.

Rusko slovstvo. „Russkija narodnja Kartinki“. Zbral in opisal D. Ročinskij. St. Peterburg 1881. Izdan po ukazu imperatorske akademije za nauk. Pet zvezkov teksta in atlas z nad 500 slikami. Cena petim zvezkom teksta brez atlasa 12 r., z eksemplarom atlasa v 4 zvezkih (vrezane slike) 70 r. — V tem jako obširnem in znamenitem delu, ki bi se smelo po pravici imenovati zgodovina ruske rezbarske umetnosti in slikarstva, opisane so prve Kijevske rezbe v lesu s 1627. in 1629. leta. slike iz apokalipse dijakona Prokopija, biblije monaha Ilije, zatem celi red slik rezbarjev — srebrnarjev A. Truhmenskega, V. Andrejeva, L. Bunina, znamenitega carskega slikarja Simona Ušakova, sploh vse, kar se je na tem polji znamenitega proizvelo od najstarejše dobe do leta 1839. Opisano je 4700 posameznih listov, izključivši razne izdaje jedne in iste podobe. Kako obširno je to znamenito delo, sodi se lahko po obsegu posameznih zvezkov, katerih trije imajo vsak nad po 500, in dva vsak blizu po 800 strani. Kritika jo pozdravlja z največjo pohvalo in priznanjem.

„Otečestvennaja istorija v Kartinah dlja školy i doma“. Sestavil in izdal S. Roždestvenskij, pripravljeno svojim učnim knjigam domovinske zgodovine. Slike zdelal je umetnik A. D. Kivšenko. St. Peterburg 1881. Cena naročnikom vseh 30 slik 15 rubljev; posamezne slike po rublji. — Najvažnejše dogodbe iz ruske zgodovine predstavljene so, kakor sam naslov kaže, v slikah, namenjenih v prvej vrsti narodnim šolam. Kritika se izraža pohvalno o tako važnem izdanju, kajti znano je, koliko vpliva imajo podobe na spomin, posebno pri mladini in prostem narodu, a ne odobrava previsoke cene, zaradi česar one baš krogom, katerim so namenjene, postanejo nedostopne ter ne morejo dosežati svojega pravega namena.

R.

Urednikova listnoca. G. J. L., učitelj v L. Oprostite! „Ljubljanski Zvon“ Vaše v „Slovenskem Narodu“ št. 175 t. l. objavljene in v privatnem pismu ponovljene prošnje ne bode uslišal ter razprave o vokalu *r* ne bode priobčil, ker se s tako razpravo neče tako osmešiti, kakor so se osmešili 28. julija v Sežani narodni učitelji primorski, in ker ima preveč družega, potrebnjšega dela, nego li še jeden pot to dokazovati, kar je uže malo ne pred tridesetimi leti sedanjega časa največji slavist, prof. Miklošič, dokazal, in kar so za njim slovenski jezikoslovci Cigale, Janežič, Levstik, Navratil, Valjavec in drugi odobrili ter za tega delj do malega vsi slovenski pisatelji, vsi slovenski časopisi po dobro osnovanem vzgledu drugih slovanskih narodov pisati začeli. Ako hoté primorski učitelji iz neumnega konservatizma in iz slabo razumljenih naučnih razlogov prazno jezikoslovno slamo mlatiti, slobodno jim! A slovenski omikani svet jih ne bode poslušal. — G. —b— Presrečna hvala! A čemu se skrivate, kjer bi moški smeli kazati svoje lice? Zdite se nam star znanec. — G. B. v Z. Pripovedna pesem „Proximus tuus“ nam je tem bolje došla, ker pesniki slovenski sedanjega časa pojo do malega, žal! samo lirično-subjektivne pesni.

„LJUBLJANSKI ZVON“ stane vse leto 4 gld., pol leta 2 gld., četrt leta 1 gld.
Naročnina pošilja se upravnistvu v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugova. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levce.

Tiska „Národna tiskarna“ v Ljubljani.

O z n a n i l o.

Z denašnje številko poteka naročnina četrletnikom, katere prosimo svojo naročnino ponoviti o pravem času, ker prihodnjo številko bomo poslali samo plačnikom.

Upravništvo.

Nujna prošnja.

Nekateri gg. naročniki naročnino in pisma, ki se tičejo samo administrativnih stvari, redno pošiljajo „Ljubljanskega Zvona“ uredništvu, namesto da bi jih pošiljali njegovemu upravništvu, ne pomislivši, da s tem uredniku napravljajo samo nepotrebno delo in da se tudi njih naročila zategadelj kasneje izvršujejo.

Vse take gospode nujno prosimo, da bi vsa pisma, ki se tičejo naročevanja in razpošiljanja našega lista (n. pr. novce, reklamacije, izpremembe v napisu itd.) pošiljali samo „Ljub. Zvona“ **upravništvu** ali **administraciji** v Narodno tiskarno v Ljubljani.

Upravništvo.

Jurčičeva „Slovenska knjižnica“.

1. „Doktor Zober“, originalen slovensk roman od J. Jurčiča. Cena 60 kr.
2. „Kalifornske povesti“ od Bret Harte-a. Cena 50 kr.
3. „Tugomer“, tragedija v 5 dejanjih. Spisal J. Jurčič. Cena 60 kr.
4. „Na Žerinjah“, izviren roman. Spisal Janko Kersnik. Cena 60 kr.
5. „Župnik Wakefieldski“. Spisal Oliver Goldsmith. Iz angleščine poslovenil Janez Jesenko. Cena 1 gl.
6. „Mej dvema stoloma“, izviren roman. Spisal J. Jurčič. Cena 50 kr.
7. „Cvet in Sad“, izviren roman. Spisal J. Jurčič. Cena 80 kr.
8. „Zimski večeri“. Zbirka novelic. Spisal dr. Ivan Tavčar. Cena 50. kr.

Te knjige dobivajo se pri ljubljanskih bukvarjih **Matiji Gerberji** in **Janezu Giontiniji** in razpošiljajo se na pisмено željo tudi proti poštnemu povzetju.